

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Selim İleri

Kapalı İktisat



Notos Kitap 006
Büyük Kitaplar 003
Selim İleri
Kapalı İktisat
© Notos Kitap Yayınevi, 2007

Birinci Basım
Eylül 2007

ISBN 978-9944-5999-2-4

Sertifika 0707-34-008854

Editör
Sine Ergün

Tasarım ve Kapak
Mehmet Ulusel

Notos Kitap Yayınevi
Türkgücü Caddesi, 2/4, Boğazkesen
Beyoğlu 34425 İstanbul
0212 243 49 07

Baskı ve Cilt
Ayhan Matbaası, Yüzyıl Mahallesi,
Matbaacılar Sitesi, 5. Cadde, No: 47, Bağcılar İstanbul
0212 629 01 65
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://fantey.org>

Faşist İtalya, buğday harbinin zafer rakamlarını kara gömleklilerin genç yığınlarına birer bayrak gibi, birer ihtilâl kokardası gibi taşıttı.

Sovyet Rusya, birinci beş yıllık planın soluğu dinmeden ikinci beş yıllık planın hamle hesabına geçti.

Yeni Almanya, iktidara geçtiği gün, radyolarının ağzını dünyaya çevirdi ve sesin değiştiğini haykırdı.

Biz ise, inkılâp aleyhine yürümek küstahlığını gösterenlerin karşısına Evkaf müdürleri ve Zabıtaibelediye memurları sevk ediyoruz. Aynı gün, Bursa münevverleri, mutlaka ya bir piyesin sahneye konulması, yahut da bir konserin tertibi ile meşguldu...

Gençlik müesseselerini politikalaştırmaya-çağız diye, inkılâp nesline uslu ve kâmil bir çelebi terbiyesi vermekte olduğumuzun acaba farkında mıyız?

8 *Yeryüzünde bizimki ile ‘müvazi yaşamakta olan’ iki millî inkılâp daha var Faşizm, Hitle- rizm... Birincisi, mensup olduğu toprağa has yaygaralarıyla bir panayırı; öbürü vahşî kiş- nemeleriyle bir sirk Valkiri’sini andıran bu iki millî kalkınış hareketinin üslûpta bizimki ile eş hiçbir tarafı yoktur. Hitler, German nasyona- lisması’nın Valhalla’sını sokağa indirdi; Mus- solini, Roma İmparatorluğu tarihini bir operet sahnesine sokuyor, fakat, Türk inkılâpçısı Meşrutiyet devrinde bir sokak şarkısı ve bir ti- yatro nümayişi halinde sürünen millî heyecanı en yüksek bir edebiyatla vücutlandırmıştır. Bu edebiyat yalnız vekarın, sadeliğin ve samimiye- tin ifadesidir.*

Yakup Kadri, KADRO, Aylık Fikir Mecmuası; İkinci Teşrin 1933

Üst üste gelen, beni yıkan, sarsıp aklımı yi- tirmeme yol açan birtakım şeyler oldu; olaylar, yaşantılar, duygulanımlar, bölük pörçük, içyü- züne varılamamış izlenimler. Tümünü de her zamanki –dingin bir insanım– serinkanlılığımla yaşadım. Daha doğrusu öyle sanıyordum.

Fakat şimdi hakikatin eşiğindeyim; hakikat ise, buncak yakınında olmama karşın, içinden çıkılamayacak kerte karmaşık.

Bir zamanlar gezip tozmayı, eğlenmeyi, güzel ve kokot kadınlarla gönül eğlendirmeyi se-verdim. Briç meraklısıydım. Günlerim aylak ama renkli geçer, hayatımın nabızı bir çılgının-kindenden farksız atardı. Dünyanın kaygılarından uzaktım; ölüm-dirim sorunlarıyla uğraşmaz, günümü gün edebilmek için inançlarımı ince vahşetin odağına yöneltirdim: buydu yaşama felsefem.

Epeydir zevklerim, tutkularım, isteklerim köreldi; epeydir hiçbir şey neşe vermiyor bana. Yukarıda söz açtığım birtakım olaylar, yaşantılar, duygulanımlar ve bölük pörçük izlenimler arasında sıkı bir örgü olduğunu; bu örgünün bütün bir geleceğe –suda genişleyen, sonra an-sızın kaybolan halkalar gibi– etkidiğini ya da etkiyebileceğini ne zaman düşünmeye başladığımı anımsamıyorum. Bir başlangıç bulmalıyım oysa; bulamazsam, neden-sonuç ilişkisini asla çözümleyemeyeceğim.

Bu uçsuz bucaksız deniz kıyısında oturarak, kumsalın ve suyun hemen hiç değişmeyen tek-düze görünümüne dalıp gittiğimde, oynak bir bulut, çalkantılı deniz, mevsimlerle belirginlik kazanan mavi, gri, yeşil-sarı gibi renkler... ye-ni yeni başlangıçlar uydurmama yol açıyor. Belki de görünüm sahiden değişmese –çünkü bir yandan da hayatımızın dondurulduğunu,

tek bir zaman diliminde hep aynı şeyleri yaşamaya başladığımızı hissediyorum— bu ufak tefek renk ve devinim farklılıklarıyla karşılaşmasam kafamı toparlayabileceğim; ama olmuyor; ne bileyim, gökyüzündeki bir göçmen kuş sürüsü bile —dün turnalar gitti— etkiliyor, her seferinde bambaşka varsayımları değerlendirmek zorunda kalıyorum.

Tabii bunlar da umutsuz çabalar. Varsayımlarımı karşılıklı tartışabileceğim kimselerin olmadığı böylesi bir yerde, açık seçik, herkesin paylaşabileceği sonuçlara varmam olanaksız. Tam bir çıkmaz içindeyim. Zaten epeydir konuşmaktan vazgeçtim. Sözlerimin ciddiye alınmadığını pek açık biçimde ayırımsıyorum.

Daha bir iki yıl önce gittiğim şölenleri, çağrıları kahkahalara boğan aldırıışsız kişiliğim, sanki gövde mi terk etti ve ben, hiç tanımadığım bir insanın ruhunu taşımak zorunda bırakıldım. Yabancı ruhumla birlikte sonu bellisiz bir akışta sürükleniyorum.

Bugüne kadarki başlangıç varsayımlarımı üç öbekte toplamak olası. Bunları sıralamak isterim:

1 - Belki de kaygı anası geleceğin, yinelene yinelene gündelikten saydığımız olaylarla, —gazetelerin üstbaşlıklarından iç sayfalara kayan cinayet haberleri, giderek üreyen sokak köpek-

leri, gece aramaları, cezaevlerinden göz göre göre katil kaçırmalar, baskınlar, işkence iddiaları, vb- yaşantılarla örüldüğünü ilk kez Amerikalı Ortadoğu uzmanı, şimdi, bağlı bulunduğu P. Üniversitesi'ne dönmüş olması gereken Bay Cek Cansın'ın edebiyatımız üzerine yaptığı o garip söyleşiden sonra duyumsadım.

Eğer başlangıç buysa; buna gerçekten “duyumsamak” sözcüğünü kullanmalıyım, çünkü Cek Cansın –yoksa soyadını Conson diye mi söylemek gerekiyor- kesin hiçbir şey ileri sürmedi.

2 - Ama geleceğimizin korkunçluğuna ilişkin önsezime –çevremdekiler, her nedense bunun bir “saplantı” olduğu kanısındalar- Yüksek-kaldırım'daki eski kitapçıdan, 7 numerodaki Matmazel Ester'in dükkânından acı bir öykünün sonucunda nasılsa elime geçen, o günden sonra da yanımdan hiç ayırmadığım *Melankoli'nin Anatomisi*'ni karıştırır karıştırmaz varmıştım.

Doğrusu bu çok eski yapıtın içindeki illüstrasyonları kim görse dehşete kapılır.

3 - Bir de üçüncü bir olay ya da yaşantı var ki, bu, hem serseriliklerle bomboş geçmiş sorumsuz hayatımın en büyük ve tek aşk serüveni olduğu gibi, hem de başlangıç varsayımlarım arasında akla en yakın olanıdır.

Çünkü birinci sırada yer alan olaydan edindiğim izlenim, bütünüyle “toplumsal”dır; buna karşılık, Matmazel Ester’in bir simge gibi Yahudi olması da göz önünde tutulursa, *Melankolinin Anatomisi* beni “evrensel” izleklere çekip götürdü. Bu kitabın altbaşlığı –ilerde söyleyeceğim– bile okurunu tüyler ürpertici evrensel gerçeklere çekmeye yeterdi. Öte yandan kadınlara erkeği birbirine en fazla yaklaştıran aşk duygusu, hem toplumsal, hem de “bireysel” sorunları anlaşılır kılıyor. Acıklı aşk serüvenimiz de bizi, kendi çalkantısı içinde yok ederken, yeni ve güzel, aydınlık ve sorumlu bir geleceği özleyenlerin düşüncesinde simgeleştirebilir. Ama bu simgeleşmenin gerçekleşmesi için birtakım gizlerin çözülmesi zorunludur.

Her şeyi sırayla, dilim döndüğünce –yıllar var ki mektup yazmamış biriyim– anlatacağım. Unutkanlıklarım olabilir; o zaman kimi geriye dönüşlere baş vurmam gerekecek. Fakat bu geriye dönüşlerin, zamanımızın sinema anlatımındaki gibi sanatlık amaçlarda kaynaklanmayacağı muhakkaktır.

KARASEVDA

Bir zamanlar ölçülü bir burjuvaydım. İki yabancı dil –Fransızca ve İngilizce– biliyorum. (Sonradan *Melankolinin Anatomisi* dolayısıyla Latinceye de merak sardım ve az buçuk bir şeyler öğrendim.) Yükseköğrenimimi siyasal bilimler dalında bütünüledim.

Büyükbabam Sadrazam Koca Hasan Paşa'dan nihayetsiz bir miras bana kaldı. Dünya nimetlerinin her türlüşünden yararlanmakla birlikte, hiçbirine karşı alışkanlık duymadım. Alışkanlıkların tutsağı olarak tükenmektense, keyif verici her şeyi ölçüyle, dengeyle tatmaya baktım. Büyük servetim, gönlümün çektiği gibi yaşamama el veriyordu. O kadar ki, kimi zaman Koca Hasan Paşa'nın bunca mal mülkü niye edindiğini kendi kendime sorardım; çünkü nice yönetim ve düzen değişikliklerinden arta kalmış bu miras, daha birkaç kuşağa rantiyeye hayatı yaşatabilir.

Kırkımı aşmama karşın hiç evlenmedim; bir kez nişanlanıp ayrıldım. Buraya geldiğimden beri sık sık rüyalarımda Sema'yı –nişanlımın adı– görüyorum ve halk arasındaki deyişle,

şeytan beni aldatıyor. Oysa Sema'yı unutalı kim bilir kaç kadın tanıdım ve tümüyle de şehvetin başdöndürücü hazlarına bıraktım kendimi. Nişanlılık günlerimizde –gençlik yıllarımızın töresi göz önünde tutulursa, biraz fazla moderndi ilişkimiz– Sema benden gebe kaldı; çocuk çocuk gibi bağlayıcı işlerden irak yaşamaya kararlıydım; Sema'yı bir arkadaşımın salık verdiği kadın doktoruna tek başına gönderdim, vicdanım da sızlamadı. O günden sonra da içi kazınmış nişanlımı bir daha aramadım; mektuplarımı geri çevirttim, telefonlarını yanıtlamadım.

14 Öyle sanıyorum ki, hayatımın bir dönemi hakkında bu kadar bilgi yeterli. Artık özgür yaşıyordum. Acıma nedir bilmiyor, buna karşılık eğlenme uğruna can yakmaktan asla kaçınmıyordum...

O sıralar, kürke ve pırlantaya düşkün bir tiyatro aktrisiyle birlikteydim. Tünel'deki Diamanştayn'ın işlenmemiş ametistler üstüne serpiştirdiği görkemli yüzükler, sanki yalnızca metresim için yapılyordu.

Metresim, Şekspir'in *Hamlet*'inde Ofelya'yı oynayacaktı. Günlerce süren provalardan sonra oyun başladı. Toplantıların, eğlence yerlerinin bu gözde kadını, ilk gece, sahnede, erden bir genç kız gibi yürek yakıyor, izleyenlere göz-

yaşı döktürüyordu. Fakat onun, kardeşi Laertes'e dördüncü perdenin sonlarına doğru

*Bunlar yabangülleri, al da hatırla beni!
Sevgilim, unutma beni! Bunlar da hercai.
Hercailik etmeyesin diye.*

derkenki oyunu, öylesine baştan çıkartıcıydı ki, insan, bir an için Ofelya'nın mutsuz sayıklamasını bütünüyle unutuyor, Laertes'le Ofelya arasında sapkın, yasak bir aşk yaşandığını sanıyordu –sonradan eleştirmenler bunun yepyeni bir yorum olduğunu belirttiler.

Ağır sarı atlas perdeler arasız alkışlarla kapandı. Yeni Komedi Tiyatrosu'nun fuayesinde, ilkokul arkadaşım Zafer'le karşılaştım. Yanındaki güzel kadını, “Karım Nedret,” diye tanıttı: yeni evlenmişlerdi. Nedret'i delice sevdim...

İtiraf edeyim ki, karı koca birbirlerine çok yakıştırmıştım onları. Evliliklerinin mutlulukla örüldüğünü düşünmüştüm.

Zafer'le yıllardır rastlaşmıyorduk; birkaç kez, yükseköğrenimlerimiz sırasında ağaçaltı kahvelerinde, gençlik lokallerinde, o sıralar gitgide seyrekleşmeye başlayan ve şimdiler bütünüyle ortadan kalkmış olan fakülte çaylarında görüşmüştük. Çocukluk günlerimizde birbirimizin cinsel organlarına bakacak kadar içli-

dışlı olduğum bu eski arkadaşım bana soğuk davranmış, ben de meselenin üzerine düşmemiştim. Ama bu kez Yeni Komedi'nin fuayesinde birkaç dakika konuştuk ve Zafer'le karısı beni evlerine çağırdılar. Nedret, dediğim gibi, çekici bir kadındı. Bu yüzden çağrılarını seve seve kabul ettim; büyük bir buket gül yaptırarak evlerine gittim.

Hisar'da garajdan bozma bir yalıda oturuyorlardı. Deniz çalkandıkça, evin pencerelerine çıkıyor, damlalar sayısız şekil bırakarak yol yol siliniyordu. Eşya, yeni ve antika karışımıydı. Önce antikaları, pek çok bohem evindeki gibi bitpazarlarından toplanmış şeyler sandım. Şu vişneçürüğü maroken koltukların yeniliği yanında, bir bacağı topal sehpa hoş bir karşıtlık yaratıyordu. Duvarlara asılı bir dizi meyveli tabağı, gül ağacı kaplama dolapları, üstünde billûr ayna duran ceviz sandığı, ordan burdan ışıyan sedef kakmaları gözden geçirdiğimi fark eden Zafer, "Köhne şeyler. Değiştirmek istiyorum ama, Nedret engelliyor," dedi, "ailesinden kalma..." Besbelli bu "köhne şeyler" tefecilerin, mezatçıların ya da bedestenin ilgisini çekmemiş son artıklardı ve Nedret düşkün geçmişi-nin anılarına bağlı kalmıştı. Öte yandan Zafer'in taşralı bir kökten geldiğini anımsıyordum. İşte, son elli altmış yıllık hayatımızın bü-

yük değişikliklerinden biri de, ülke coğrafyasındaki töresel sınırların kırılmasıydı: Nedret’le Zafer’in evliliği de bunu tanıtlıyordu.

Oldum olası karıkocaların gizemli hayatları –zel yaşımları da diyebiliriz buna– şaşırtmıştır beni. Düşünün bir kez, bir genç kızla bir delikanlı tanışıyorlar, kim bilir ne gibi özelliklerini birbirlerinden gizleyerek evlenmeyi göze alıyorlar; sonra da kara kaplı deftere imza atıp bir öğleden sonra yeni ve ortak yuvalarının kapısını açarak bir arada yaşamaya başlıyorlar... Derken o saklanmış, hasıraltı edilmiş özellikler –burun karıştırma, yellenme, yemek yerken ağız şapırdatma...–, kişilik, ruh dünyası dklüşmeye başlıyor, iki taraf da birbirine alışınca dek yıllar geçiyor. Öte yandan serbest, zgr ilişkilerde pervansızlık ağır basar; kadın da erkek de ilk günden birbirlerine –bir arada olmalarına yol açan cinselliğin bir gereği gibi– iyüzlerini gösterirler.

Zafer’le Nedret’in ortak yaşıyışında da böylesi gizlenişleri kavramak hiç de g değildi. Bu akşam genç kadının zgn bir hali vardı. İki de birde gözleri dalıp gidiyordu. Zafer’se yapay bir neşeyle aralarındaki tedirginliği kapatmaya çalışıyor, sık sık karısının omuzlarını, boynunu okşuyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://ranney.org>

Az sonra, “Bir viski alır mısın?” diye sordu

bana. “Fark etmez,” dedim. Yemekte Altınbaş rakı olduğunu –her nedense markayı söylemek ihtiyacını duymuştu– içki karıştırıp karıştırmamak isteyip istemediğimi bilmediğini, bu yüzden sorduğunu açıkladı. Güldüm; hayır, kolay kolay sarhoş olmazdım, üstelik midem adama-kıllı sağlamdı.

Dışalım yasaklanmış, fakat her yerde satılan kaçak viskilerden biri, galiba bir İskoç yapımı, boğazımı yaladı. Nedret de buz çıkarmış, Zafer’in doldurduğu bardaklarımıza koyuyordu. Birden bu ince uzun parmaklı, biçimli eli, kısa kollu giysiden olanca duruluğuyla ve yarı saydam teniyle çıkıp, neredeyse, beden dışı bir varlık gibi önümde uzanan bileği tutmak arzusuyla sarsıldım.

Cinsel isteklerimde genellikle bedenin bütününe tutkunken, ilk kez bir eli, zarif ve bakımlı bir kadın kolunu doyumun kendisi gibi duyumsamıştım. Nedret’in koluna öpücükler kondurabilirdim; kendimi güç tuttum. Utanç verici biçimde uyanmıştım; varlığımı gizlemeye çalışıyordum.

Gelgelelim daha yersiz bir şey yaptım ve genç kadına durup dururken, –evliliklerinin onuruna bardağımı kaldıracağım yerde– “Mutlu musunuz?” diye sordum. Nedret biraz şaşırarak yüzüme baktı.

Garip, çekikçe, ama yine de iri gözleri vardı. Bu gözlerdeki anlamı çözümlmek olanaksız gibiydi. Hüzünlü mü bakıyorlardı, acımasız mıydılar, yoksa odaya bir otobüs ya da daha eski zamanlardan bir tramvay bile girse aldırıışsız mı kalacaklardı... kestiremiyordunuz.

Kısaca, “Mutluyum,” diye yanıtladı Nedret.

Tuhafliklar üstüste akın etmeye başlamıştı bana. Onun gözlerindeki ifadeye anlamlar yakıştırırken, sanırım bu anlamların çağrışımıyla, “Çocukken Kadıköy-Fenerbahçe tramvayına binip bir aşağı bir yukarı defalarca gidip gelirdim,” dedim, “zaman bir türlü geçmek bilmezdi.”

“Evet-evet,” diye atıldı Zafer, “garip huyları vardır bu adamın. Kimselere benzemez.”

Ya sözü değiştirmek istediğinden, ya da deminki soruma içerlediğinden yalan söylüyordu. Çünkü çocukken Kadıköy-Fenerbahçe tramvaylarına binmediğim gibi, Zafer’e böyle bir anı falan da anlatmış değildim.

(Buna karşılık babamın teyzesi, Şifa Yurdu’nda ölümüne dek süren tedavisine başlanmadan önce, tramvaylarla bütün gün İstanbul’u dolaşır; biletçilerin, sürücülerin acıma duygularını uyandırırımış. Bu mutsuz kadını bir iki kez görmüş; serüvenini dinlemiştim.)

Ortada gülmüş bir şey varmışçasına hep bir-

likte gülüştük. Viskiler kaldırıldı, esenlikler ve sağıklar dilendi.

O gece her şey olağandı daha sonra: Kendime çekidüzen verebilmişim.

Davası bol bir avukat durumuna erişmiş olan Zafer iş hayatını özetledi. İş çevrelerini yakından biliyormuş gibi davranıyor; işadamlarının çevirdikleri dolapları bilirkşi ağzıyla anlatıyordu. Sağa sola sövüşünde, çekıştirmelerinde gizleyemediğı bir ihtiras seziliyordu.

Nedret'inse, Amerika'nın ünlü P. Üniversitesi'nde mastır yaptığını öğrendim. Bir süre orada Ortadoğı uzmanı Bay Cek Cansın'ın yanında çalışmış; ama yurtsamaya dayanamayarak Türkiye'ye dönmüş ve bir iki ay sonra da kendisine tanıştırılan Zafer'le evlenmiş – “Hani bizim Sıska Arif vardı ya, o tanıştırdı bizi...” diyordu Zafer. Kim olduğunu anımsayamadım Sıska Arif'in karısıyla Nedret çocukluk arkadaşymışlar –tıpkı Zafer'le benim gibi.

“Artık seni evlendirmek bana düşecek,” diyen Zafer'e, fakat genç karısından gözlerimi ayıramayarak, “Bu işler bana göre değil, bir defa nişanlanıp ayrıldım,” dedim. “Evlilik güç iş.” Zafer görüşüme katılmıyor, bütün pürüzlerin kısa zamanda karşılıklı anlayışla çözümlenebileceğini, yeter ki iki tarafın da gerekli özveri göstermesini söylüyordu.

Derken soru yağmuruna tutuldum. Yoo; ben çalışmıyordum, Siyasal bilimler alanında bir iş, bir diplomatlık falan bulabilirdim ama, rantkiye hayatı sürmek daha işime geliyordu. Rahatım yerindeydi, Moda'daki hep aynı evde, hani şu taş konakta tek başıma yaşıyordum; işlerimi gören bir gündelikçim vardı, zaten evin bir bölümünü kullanmıyordum bile: "Bir gün mutlaka beklerim," dedim.

Sahiden de bir ay kadar sonra Nedret'le Zaffer evime geldiler. Bu süreçte boyna Nedret'in kendi bedeninden ayrı bir varlık gibi yaşayan unutulmaz ellerini düşünmüştüm. Uzun, sivriltilmiş, ama boyasız tırnaklarını, birçok geceler sırtımda, derimi ince çizgilerle kanatırken düşlemiştim. Hattâ bu ellerin yalnız sırtımı, vücudumun hemen her zaman örtülü yerlerini değil, herkesin gördüğü boynumu, alnımı, şakaklarımı da kanatmasını istiyordum.

Bir ay boyunca her zamanki ürküsüz hayatımı sürdürmüştüm. En lüks lokantalarda –Süreyya, Dört Mevsim gibi– arkadaşlarımla buluşuyor, yiyip içiyor, kumar oynuyor, geceyarısından epey sonra da metresimle sevişiyordum. Ofelya koynumda, Danimarka kraliçesinden daha sevişken, daha gözü dönmüştü. Dış dünyanın acılarından bana neydi... Paranın sağladığı görünmez kaleye çekilmiş, korunaklı yaşı-

yordum. Eğlence vardı, içki vardı. Öte yandan hem bağlı bulunduğumuz ahlak kuralları, hem de sağduyum Nedret'i aramamı engelliyordu. Nedret, üzerine düşüldüğünde kaygılara kapılacak, kaçıp gidecek kadınlardandı.

Kuşkusuz Zafer beni aramasaydı, onları unutacaktım. Gelmek istemelerine, Nedret konusunda bir umut gözüyle baktım ve çok sevindim.

Kevser Hanım iyi rakı sofrası donatırdı. Gündelikçim birkaç gün öncesinden hazırlıklara girişti. Çeşit çeşit mezesiyle zengin bir sofrakurmak istiyordum. Sonra, eski ve beysoylu bir aileden gelen Nedret, evimi bakımlı bulmıyordu. Gümüş çatal bıçaklar ovuldu, porselen takımlar çıkarıldı, kristal kadehler sıcak sudan geçirildi. Koridor halıları bahçede yıkandı... Küçük vazolarda menekşe, büyüklerindeyse eflâtun kuzgunkılıcı vardı. Nihayet mutfak işleri de tamamlanarak, Kevser Hanım akşamüzeri evi terk etti. Yıllardır kapağını bile açmadığım piyanonun başına geçerek şöyle bir alıştırtma yaptım: Parmaklarım hâlâ işlekti. Bu gece sevgili Nedret için bir şeyler çalmak istiyordum ve nedense aklıma Mahler geliyordu: onun hıçkırıklı müziğini, büyük korolarını işitiyordum.

lir. Ama yaşıyışımız, önceki yüzyıldan beri iklimler ve karışıklıklar üzerine kurulu değil mi zaten?

Nedret'le Zafer bana Markiz'den fondan yaptırmışlardı. Nedret ayrıca küçük bir saksıda, bütün çiçeklenmiş Afrika menekşesi getirmişti. Ne büyük inceliklerdi bunlar!

Seçkin dostlarımı alt kattaki salona aldım. Saksıyı kaplayan jelatini açarken, onlar da havaların artık soğuduğunu, buraninsa sıcak olduğunu belirtiyorlardı. Bir süre yoğun trafikten, akaryakıt yokluğundan, sıradan konuşmanın değişmez konularından söyleştik. Derken Zafer, bu yıl kayısı kurusuyla pestilin iyi para ettiğini açıkladı. Bu bilgiye biraz şaşırdım. Meğerse Zafer'in ailesi yeniden taşraya, "memleket"e dönmüş ve atalarından kalma kayısı bahçeleriyle uğraşmaya başlamış. "Babam yaşlandı, benim gidip ilgilenmem gerekiyor," diyordu Zafer. Doğduğumdan beri para kazanma sorunlarıyla karşılaşmadığımdan arkadaşımın söylediklerini yarım yamalak dinliyordum.

Fakat arkadaşım bu genç kadının evlilik ilişkisi, beni anlatamayacağım kerte sarsıyordu. Onların gece yaşamlarını, sevişmelerini gözümün önünden uzaklaştıramıyordum: Bu, müthiş bir acı veriyordu bana ve kıskançlıktan boğuluyordum.

Zafer'in Firuzağa İlkokulu'nun ayakyolunda, o korkunç sidik ve dışkı kokuları içinde pantolonunu çözüşü, benim de tıpatıp benzeri bir davranışla ona eşlik edişim aklımdan asla çıkmıyordu. Belleğimin söz konusu anıyı olanca ayrıntısıyla hatırlaması ne garipti! Sonra, genç kadın bir kez daha maşayla tuttuğu buzları, viski dolu bardağıma bırakıyor ve ben ona anısızın Zafer'le mutlu olup olmadığını soruyordum... Çıldırarak işten bile değildi.

Yine de her şey uyarındaymışcasına davranıyorduk: mezeler taze ve lezzetliydi, taşradan özel olarak getirttiğim kaçak imbik rakısı bey-nimizi afyonluyor, dilimizi en koyu söyleşilere çözüyordu. (Hoş, belki de, ne Zafer çocukluk günlerimizin bu karmaşık anısını aklına getiriyor, ne de Nedret kendisine beslediğim yasak ilgiyi fark ediyordu.)

Yemekten sonra onlara sahiden piyano, üstelik Mahler çaldım. Arkadaşım müzikten pek anlamadığını, hukuk kitaplarına gömülerek geçirdiği gençlik yıllarında –çocukken de evlerinde bir tek *Yurttan Sesler* dinlenirmiş– ve sonraki avukatlık mücadelesinde sanatla, müzikle bütün bağlarının koptuğunu belirtti. Karısına gelince; o, müzikten gönendiği kadar, şiiri, resmi de seviyormuş.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>
“Özellikle,” diyordu Nedret, “geçmiş yüzyıl-

ların bugün de gizi çözülememiş sanatçıları ilgilendiriyor beni.”

“Müzik için de geçerli mi bu?”

Meğer Mahler önemseddiği bestecilerden biriymiş. “Korolarındaki çocuk çığlıklarını, yıkılan tapınakların altında kalanların haykırıışlarını işitmemek imkânsız...”

Şimdi, biraz çekik, belki de bu yüzden biraz hain bakışlı gözleri ruhumu delip geçiyordu. Evet, bu gözlerdeki acımasızlık, yüzde yüz, biraz çekik oluşlarından ileri geliyordu. Yoksa Nedret’in ağzı, gülüşündeki anlam, alabildiğine iyicildi.

“Niçin çocuk çığlıkları, niçin yıkılan tapınaklar?” diye sordum. Bir ürperti sardı bütün gövdem.

Nedret; İkinci Dünya Savaşı’nı öncü bir tutumla, siyasal açıdan irdeleyen, ama psikolojiye de –siyasadan kaynaklanan toplumsal psikolojiye– geniş yer veren sanat yapıtlarıyla, özellikle sinema alanındaki değerlendirişlerle ilgilenip ilgilenmediğimi sordu. Bir iki film adı saydı. Avrupa’ya çıkışlarımda kimilerini görmüştüm.

Konu, faşizmde odaklanmıştı. “Dikkat ettiniz mi, bu filmlerde faşizm salt iktisadi, toplumsal bir mesele olarak irdelenmiyor. Bir yandan da birey üzerindeki etkileri, ruhsal boyunduruk altına alışı dile getiriliyor faşizmin.”

“Bilmem. Pek farkında değilim... Sonuçta ılımlı bir insanım,” diye yanıtladım. (Sadrazam Koca Hasan Paşa’nın çöküşü, Osmanlı İmparatorluğu’nun sona erdirilişi, Cumhuriyet’ten sonraki yıllarda ailemizi politikadan iyice uzak tutmuştu. Ülkede olup bitenler üzerine hiç konuşulmazdı bu taş konakta.) “Ne komünizm, ne de faşizm ilgilendiriyor beni. Her ikisi de totaliter rejim.”

“Gülünç bir sav. Faşizm, küçük burjuvazinin gözü kör biçimde iktidarı ele geçirmesidir. Küçük burjuvanın en korkunç niteliklerle donanmış olduğunu düşünmek bile, faşizmle komünizm arasındaki apayrılığı ortaya çıkarır... İnsan ruhunun karmaşık yapısı, bireysel sorunlar değilmedikçe dünya uygarlaşamayacaktır.”

Yemekten sonra içtiğimiz sindirici likörü, oturduğu koltuğun bitişiğindeki cam sehpaye bırakarak –sehpanın üstünde Markiz’den gelme nefis fondanlar duruyordu ve bu fondanların hepsi de ayrı bir meyve özümüyle tatlandırılmıştı–, “Ama siz dünyanın uygarlaşmasıyla da ilgilenmiyor olabilirsiniz,” diye sürdürdü konuşmasını Nedret, “ılımlı insanlar, ancak kendi dirimleri süresince yaşamak isterler. Gelecek fikrinden yoksundurlar.”

suçluyordu. Kuşkusuz bu cesareti nereden edindiğini kavramak olanaksızdı.

Onun ayıksı tutumunu, Amerikan eğitiminin temelinde yatan bilgiçliğe bağlayabilirdim. Gelgelelim umutsuz bir tutkuyla dolup taşıtığım için karşımdaki güzel kadının sözlerinden, davranışlarından, gelişigüzel bir bakışından bile derin anlamlar çıkarıyordum.

Son yıllarda çevremizde böyle bilgiç kadınlar çoğalmıştı. Vizon, astragan, çinçilla kürkleriyle ortodoks devrimci havalara bürünüyorlardı.

Nedret'i o kadınlar arasında sayamazdım. Bütün davranışlarıyla yeni, hiç rastlamadığım türden bir insandı. Bir yandan burjuva kültürünün incelmışliğini simgeliyor, bir yandan da burjuvazinin yaşama biçimine karşı çıkıyordu. Ya da bana öyle geliyordu. Çünkü burjuva dünyasının Batıda olsun, bizde olsun ikiyüzlülük ve yakıştıрма ahlak üzerine kurulu olduğunu belirterek "... o liberal burjuvalar o ıslımlı insanlar, çıkarları zedelenmeye görsün, hemen canavar kesilirler," demişti. Doğrusu, bu karmaşık açıklamaları anlayamıyordum; anlayamadığımı da belirttim.

"Ne tuhaf; bir de siyasal bilimlerle uğraştığınızı söylüyorsunuz. Fasizm üzerinde durulması gereken bir faciadır."

Tabii sindirici likör etsini göstermekte gecikmemiş; Zafer sessiz sedasız uyuklamaya başlamıştı. Genç kadın gözlerini büsbütün kısarak kocasına baktı ve birdenbire, “Zafer, bugün doktora gittim,” dedi. Bundan sonrası hayatının en büyük özlem kırıklığı gibidir: Nedret iki buçuk aylık gebeymiş. Zafer sevincinden çocukça çığlıklar atarken ve karısının solgun yanaklarına öpücükler kondururken; Sema’yı, bir çocuğum olacağını öğrendiğim dakikadaki müthiş bunaltımı, kürtaj olayını, doğmamış çocuğumu, nişanlımın günlerce döktüğü gözyaşlarını iç içe, karmakarışık anımsadım. İmgeler, kopuk kopuk, birbirlerini tamamlamayarak, tamamlamak da ne, birbirlerinden bağımsız diziler, bütünlükler oluşturarak uçuşup geçti. Sema’yı kendimden uzaklaştırdım. “Çocuk ortadan kaldırılacak,” dedim. Sema, “Yanımda olmayacak mısın?” diye sordu. “Yoksa korkuyor musun?” diye ıslıklı kahkahalarla güldüm. Herhalde böyle karanlık, irkiltici düşünceleri daha sürdürecektim ki Nedret bıraktığı yerden devam etti:

“Aziz dostum Cek Cansın; bir gün gelirse tanışırsınız; Ortadoğu ülkeleri arasında en çok Türkiye’yle ilgilenmektedir. Cek Cansın, pek çok Amerikalı’nın tersine faşizme karşı bir bilim adamıdır.”

Nedret'in bu sözleri bir kulağımdan girip ötekinden çıkıyordu. Ben, boyna onun ellerine, yine bir dekolteyle gözler kamaştıran güzel kollarına bakıyordum. Ama içimizdeki çapraz, beni yıkıyor, yerle bir ediyordu. Evet, karşımdaki güzel kadın evliydi, dahası karnında iki buçuk aylık bir bebek, henüz insan şekli kazanmamış bir embryon taşıyordu: nasıl da imkânsız bir aşktı bu!

Zafer, "Sevgilim bu tehlikeli konularla uğraşmaktan bir türlü vazgeçemedin," dedi, "hani söz vermiştin."

Nedret'se acı acı güldü. "Benden istenen," diyordu bana dönerek, "dünyadan habersiz bir ev kadını gibi yaşamam, evimin kadını olmam. Tam bir 'Madre-Madonna'. Türkiye'de, Doğu kültüründe yaşamak bile bir şey değiştirmiyor. Şu 'evinin kadını' sözü bile ne bayağı bir şey!"

Sesindeki titreşimi tanımlayamayacağım. Sanki bana o güne dek hiç düşünmediğim bir hayatın kapılarını açıyordu.

"Aslında evimin kadını olmam için her şey hazır. Zafer birtakım ne olduğunu hiçbir zaman öğrenmediğim iş davalarından iyi para kazanıyor. Sonra... sonra o kayısı bahçeleri var. Hizmetçiye buyurgan bir hanımefendi kesilip, sonra da ciltli aşk romanları okuyabilirim. Beş çaylarında poker; akşamları Amazon kokan bir kadın..."

Tekrar bir kahkaha attı ve gür saçlarını eliyle iki yana savurdu. “Oysa aşağılık buldukları için ancak Yahudi erkeklerle doyuma ulaşan, alanlarda söylev paralamış şovenist Alman kadınlarının sayısı hiç de azımsanacak gibi değil. Ya da zenci düşmanı beyaz Amerikalıların baltayla uçurdukları siyah erkeklik organları!” Nedret avuçlarıyla yüzünü kapadı. Sonra yeniden ikimize bakarak, “Anlamıyorsunuz,” dedi, “anlamıyorsunuz... Bunlar genel olgular, ama her birey üzerinde tekil yönsemeleri var.”

Anlamadığımız doğrudu. Ortada büyük bir tehlike varmışçasına konuşuyordu Nedret; fakat söyledikleri mantığa sığmıyor, sabuklamaya benziyordu.

Zafer karısının taşkınlıkları karşısında utanmış, kızarık yüzüyle onu avutmaya çabalıyor; yeryüzünün bir daha Hitler gibi bir deliyle karşılaşmayacağını, kitlelerin böylesine kandırılmayacağını söylüyordu. Ama Cek Cansın bambaşka şeyler ileri sürüyormuş... Bense, bilmem neden, bütün bu konuşmalarda Mahler’in büyük korosunu işitiyordum. Sesler, uğultular, haykırışlar ve “çocuk çığlıkları” rakıyla bulanık beynimde gümbürtülere yol açıyordu. Bütün bu ses ve ezgi kargaşası içinde Nedret’in Zafer’i hafifçe ittiğini, enikonu soğukkanlı, bir sigara yaktığını gördüm: Hayır, hiç kimseye

benzemiyordu bu kadın.

“Büyük anlamıyla hayatı kavramadan yaşamının ne demek olduğunu biliyor musunuz siz?” diye sordu, sigarasından derin bir nefes çekerek.

Basmakalıp, alışılmış, binlerce kez yinelenmiş sözler işte, diye düşünüyordum. Nedret’s biteviye sıradanlıktan, adamsendecilikten, kamuoyu yokluğundan, bütün bir toplumsal düzenin salt küçük burjuva yetiştirmek amacıyla silablandığından söz açıyordu... Tanrını benim gibi rantie hayatı yaşayan bir adamın evine –kürklü orospuların geceyarısından sonra taksiyle gelip sabah erken saat, Kevser Hanım’dan önce gittikleri bu taş konağa– nasıl da yabancıydı onun konuşması.

Fakat o kadar zamandır görmediğim Zafer’le kendi aramdaki özdeşlikleri yine şu garip gecenin tartışmalarından kavırıyordum. Bizler için yaşamın büyük ya da küçük herhangi bir anlamı yoktu: gelişigüzel yaşıyorduk. Zafer’in para sağlayan bir işi, kayısı bahçeleri, iki buçuk aylık gebe bir karısı ve yarına ilişkin sıradan umutları vardı: yükselecekti. Çocukları olacak, çocuklarını yetiştirecek, çocuklarını büyütecekti.

Bunlar ilk bakışta masum isteklerdi –ben de öyle düşünüyordum o sıralar. Ama bu yetiştiri-

lecek, her biri yarına sunulacak çocuklar uğruna anababaların çoğu kez nasıl bencilleştiğini, salt kendi çocuklarını kollayarak sayısız cinayeti nasıl hoş gördüklerini epey sonra, Bay Cek Cansın'ı tanıyınca öğrendim.

Nedret sarsıla sarsıla ağlamaya başlamıştı. Zafer, karısına arada bir böyle nöbetler geldiğini söyledi (genç kadın da hiç konuşmuyordu artık). En son, "Benden hem ana, hem kısırak, hem de yosma olmam bekleniyor," demişti, "evimin yosması..."

Gece sona ermişti. Küçük, ama korunaklı, sağlam otomobillerine binerek gittiler. Üstelik ertesi gün Zafer, Anadolu'ya, "memlekete" hareket ediyormuş.

Dağınık sofrayı, Mahler'in yankılı müziği için açılmış piyanoyu, Nedret'in yarısı içilmiş kristal likör kadehini ve çapraşık duygularımı olduğu gibi bırakarak yattım. Galiba rüyamda Nedret'in saydam tenli kollarını öpmüştüm.

Sabahleyin hayatımın ne kadar tekdüze olduğunu düşündüm. Değişmez bir izlencesi vardı günlerimin. Gazeteler, çay ya da meyve suyu, sonra biraz yürüyüş, eve dönüş, sağa sola telefon ve hep aynı geçecek bir akşama hazırlanış: bu kadardı işte ve bu, ömrümün sonuna dek böyle sürebilirdi. Tek değişiklik, bir evlilik olasılığıydı. Ama bunun dışında yaşayışım ne

kadar boş, ne kadar aylaktı. Kırk yıl içinde hemen hiçbir şey değişmemişti. (Dışındaki olaylar, toplumsal çalkantılar buraya yansımamıştı ki...) Evet, tümü bu kadardı. Üzüntülerim, ilgilerim, görüşlerim kısıtlıydı; hayatın büyük anlamı neyse... benim dışımda geliyordu. İşte şimdi de Nedret'in çekiciliğine kapılmıştım: her şeye karşın onu aramak, onu elde etmek istiyordum.

Böyleydin ben. Hazların doruğuna çıkmak isterdim ille. İpek hışırtılarını severdim sesler içinden.

Ona telefon ettim; sağlığını sordum. Dün geceki gibi sinirli değildi. Uzun boylu konuşmadı, fakat benimle görüşmek istediğini söyledi. Hemen ertesi gün Divan'da buluşmayı önerdim. "Hayır, orada olmaz," dedi (kalabalıkta benimle görünmekten mi korkuyordu), "sizi evden alırım ben." Aklımdan bin düşünce geçiyordu. Zafer'in bir ruh hastasıyla, bir nemfo manyakla evlendiğinden işkilleniyordum. Ya da bu kadın firenklerin "femme fatale" dedikleri tarzda bir yaratıktı ve değişik, çoğunluğunkinden farklı görüşleriyle erkekleri etkiliyordu. Kim bilir?

Birlikte, Yenikapı'da bir sahil lokantasına gittik: hani şu bilinen yerlerden, balık ağlarıyla, deniz kabuklarıyla bezenmiş. Burada işimiz

neydi? Lokanta bomboştı. Uzakta bir masada o yolun yolcusu gençcecik, saçaklı bir kızla parmağında şövalye yüzük, boynunda altın madalyon, yüksek ökçeli ayakkabı giymiş bir delikanlı oturuyordu. Aralık ayında olmamıza karşın beyaz peynir, marul yaprağı içindeydi.

“Nesini seviyorsun?” dedim; ilk kez sen diyerek. “Buranın nesini seviyorsun?”

İyi bilirdim bu yerleri. Serseriler, küçük sokak kızları, ille saçları boyalı, kaşları yoluk genç orospular gelip giderdi; çılgın, hıçkırıklı kahkahalar savrulur, içki şişeleri dizildikçe kavgalar patlak verirdi. Türkiye’nin bohemi buydu işte.

“Karşıtlığı,” diye yanıtladı Nedret. “Sizin gibi insanlar karşıtlığı törpüleyerek denge sağlamaktan hoşlanır. Bana gelince neysem oyum. Beş altı ay sonra şu insanlar varken, hayatımız böylesine kirli, ilişkiler bunca acımasızken bir çocuğum olacak.”

Evet; ikinci kez, söylediklerinden bir şey anlayamıyordum. Üst üste gelen, derin köklü, insanı allak bullak etmeye yeterli olaylardı sanki bunlar. Bir ay önce karşımdaki genç kadının güzelliğine vurulmuştum; sonra burjuva zevklerle donanmış bir akşamda onun siyasal fikirlerini öğrenmiş, geçirdiği bunalıma tanık olmuştum. Şimdiyse salaş bir lokantada, yer-

yüzüne getireceği çocuğun yazgısını tartışıyor-
duk.

“Kötülük sarmış çevremizi. Ama hangi kötü-
lükler? Bizim yarattığımız, bizim düzelmesi için
hiç çaba harcamadığımız kötülükler. Soyut bir
sözcük olan kötülük...”

“Biraz klasik değil mi bu sözler?” diyerek
güldüm.

“Belki,” dedi, uzun tırnaklarıyla kirpikle-
rindeki bir rimel topağını fiskeleyerek. “Yaşa-
dığımız her şey klasik. Seninle şurda birlikte ol-
mamız bile.”

“Niçin? Değişik. Hoş.”

“Evli bir kadını baştan çıkarıp çıkaramaya-
cağını düşünüyorsun. Bu kadar bayağı.”

İrkilmiştim.

Birden gürültülü biçimde bir şarkı yükseldi.
Ağlamaklı bir kadın sesi

Boşuna kazma mezarıcı

Aşkımızı gömemezsin

İkimiz de sevmiştik

Bunu sen bilemezsin

diyordu. Seni seviyorum, demek istedim. Ama
Nedret bu sözümle de alay edecekti. O; Alman
ordularından, İtalya'nın dolgun kalçalı, çok
çocuk annesi, devletten yardım gören annele-

rinden, marşlardan, bombalanan kentlerden söz ediyordu karmakarışık. Derken durup şarkıyı dinledi.

“Burada her şey gözümün önünde. Artık komprime değil.

Tek tek irdelenmesi gereken insanlar, töreler, yaşama biçimleri... Şu küçük kızın bu şarkıyla nasıl içten etkilendiğini görüyor musun... Bu insanların şarkıları var. Kederleri var. Aşk-ları... Bizimkinden çok daha soylu duyguları var. Sevgilerinde özverili hepsi de. Yerleşik düzene bilinçsizce de olsa karşı çıkıyorlar. Buradaki ışıltıyı, birikimi göremiyorsunuz.” Elleri titreyerek masanın örtüsüyle oynuyor, kesik kesik konuştuğu altdudağı sarkıyordu. “Onları aşağılayarak, küçümseyerek ezik hayatlarına boyna ölüm serperek neyi tanıtıyoruz?”

Kıpırdamadan yüzüne bakıyordum: ne karşılık verebilirdim ki. O kadar savunduğu kızla delikanlı, şimdi, ağlamaklı kadın sesinin söylediği şarkıların etkisinden sıyrılmış, bize bakıyor, Nedret’in sinirli davranışlarını izleyerek gülüşüyorlardı. Uyuşmazlıklar içindeydik. Hesabı ödedim ve bize yönelik gülüşmeleri ardımızda bırakarak lokantadan çıktık.

Nedret sahiden akıl hastası olabilirdi: sanırım yeni bir nöbet başlamıştı.

Fakat sokaga çıkınca temiz havayı soludu,

biraz yürümek istediğini söyledi. Deniz kıyısına geçtik.

Aradan bunca uzun zaman geçtikten sonra bile –hele buradayken– Nedret’in dile getirmek istediklerini bütünüyle kavramış değilim: birtakım ipuçları, sezdiriler, dizgeleştirilmemiş düşünceler. Gelgeldim bunların tümü de insanı sarıp sarmalıyor, bambaşka, bilinmedik çevrenlere sürüklüyordu.

Yeniden bir değerlendirme gerekirse:

1- Nasıl bir dünya istiyordu Nedret?

2- “Aziz dostu” Cek Cansın kimdi?

3- Ve ben –kaygısız mirasyedi– yakın geleceğimizin içerdiği derin sorunları ne zaman ayırımsamaya başladım?

37

Bu sorular büyük bir olasılıkla yanıtsız kalacak, benimle birlikte ölüm sonrasının bilinmezliklerine karışacak...

Deniz kıyısında, Cankurtaran’a değin yürüdük. Hava şimdi biraz daha sertti; poyrazdan esiyordu rüzgâr –her an karayele çevirebilirdi– buna karşılık denizin alacası, lodostan kalma renklerle kaynaşıyordu, limonküfüyle değişen rüzgâr yönünün hırçın laciverti çalkanıp duruyordu.

Nihayet ona kendisini sevdiğimi söyledim. Hiçbir şeyi saklamadım: Yeni Komedi’deki heyecanlandırdı karşılaşmamızı, çıplak kollarının

etkileyiciliğini, gerçekten de gizli, karanlık amaçlarla aradığımı. Birdenbire aramızda gizli kapaklı hiçbir şey kalmasın istemiştim. O kadar ki, Zafer’le çocukluğumuzda aynı ayakyoluna girerek kamışlarımıza baktığımızı bile söyledim. Buna güleceğini sanıyordum; ama öyle olmadı. Nedret “İnsan ne karmaşık deneylerden geçiyor,” dedi. “Niye?” diye sordum, “her çocuk yaşar bunları.” – “Evet ama, birçoğu unuttur. Sen hatırlıyorsun.” Doğruydum: Zafer’i bilmem ama; ben, söz konusu anıyı hiç hatırlamıyormuşçasına davranmayı en uygun, akla en yakın seçim saymıştım –öte yandan bu anıyı silip atmama imkân yoktu ve ben, Nedret’le Zafer’in evliliğini hep bu anıyla yanyana düşünüyordum.

Sonra sustuk. Bir süre rüzgâr, kabarıp duran dalgalar ve bulutların üşüştüğü gökyüzü bizi oyaladı. Sonra deniz fenerinin büyüüne kapıldık.

Burası olağanüstü güzel bir yerdir ve pek az kişi güzelliğin ayırtındadır. Yeşil çimenler ortasında bembeyaz deniz feneri, olanca büyüyle yükselir; upuzun Sahil Yolu’na bir an için eski zamanların, geçmiş yüzyılların sömürge adası izlenimini verir.

“Yorulmuşsundur...” dediğimde, “Peki ama, bende ne gibi bir özellik buldun?” dedi.

Bilmiyordum; zaten her şey birdenbire olmuştu. Onu Yeni Komedi'nin fuayesinde birdenbire görmüştüm, kızıl saçları birdenbire dikkatimi çekmişti, birdenbire de âşık olmuştum.

“Sanmıyorum,” diyerek kestirip attı. “Aşk çok sonra gelir.” Pervasızca koluma girmişti üstelik (o kadar etkilendiğim bu görkemli elin kolumu sıkığına inanamıyor, yine mutlu bir rüyanın kıyısında gezindiğimi sanıyordum).

Sonradan, ilişkimizin en coşkun günlerinde, bu konuya döndü ve şaşırtıcı şeyler söyledi. “Hani muzdarip ruhlar diye beylik bir söz vardır,” diyordu, “böyle işte ilişkimiz. Zafer'den önce tanışsaydık da bir şey değişmeyecekti. Hem hiç kimse için bir şey değişmeyecek; hele bu ülkede. İnsanlar daha evrensel sorunları çözemediler. İletişim sorunları yani. Gittikçe odaklaşacak iletişim sorunları. Toplumlardan iki insan arasına... İki insan arasındaki iletişim, iki kişinin başkalarıyla iletişimi, tek kişinin...” Yüzünü asar, “Öf! Anlamıyorsun,” derdi.

Bilinsemek gerekirse, söylediklerinin pek azını anlıyordum. Bir öke miydi, yoksa aklın öte yakasına mı geçmişti? Konuştukça, kafamda, Nedret'in ne demek istediğine ilişkin, açıkça seçilemeyen, yan şekillenmiş birtakım düşünceler doluyordu. Tam kıyısına ulaşırdım ger-

çekliğin, hatta hakikatin; toprağa ayak basma fırsat kalmadan tümü uçuşurdu. Müthiş bir karanlığa sürüklenirdim. Onu sevmemek, görmemek, unutabilmek için sonsuz bir çaba harcar, yine de birlikte olmak için çırpınırdım.

Garip, dokunaklı bir sevda arkadaşlığı başlamıştı aramızda. Kendisine şu ya da bu biçimde âşık olduğumu biliyordu. Zafer'i ilişkimizin dışında bırakmıştık. İlkokul arkadaşını taşradan dönmüş, iş davalarına kaptırmıştı kendini. Bazı akşamlar Moda'ya geliyor, birlikte yemek yiyorduk. Zafer, karısıyla bu denli yakın bir arkadaşlık kurmamdan tedirgin değildi. Heyecanla gebeliğin evrelerini izliyor, hekimin salık verdiklerini yerine getirmesi için sık sık Nedret'i uyarıyordu. "Onu seveceksin değil mi?" diye soruyordu Nedret, "Çocuğu seveceksin değil mi?" Kim bilir, yavaş yavaş bu soruya da olumlu yanıt verecektim... alışmaya, benimsemeye başlamıştım. Âşık olduğum genç kadının kendine özgü düşünceleri, duyguları giderek kişiliğime yansıyor; hayatımın akışını değiştiriyordu.

Artık sababları erken kalkıyordum; yeniden piyanoya başlamıştım, gazeteleri daha ciddi okuyor –ama hâlâ yüksek tirajlı A. ve B. gazetelerini alıyordum– yaşadığım ortamın sorunlarını öğrenmeye uğraşıyordum.

Bu olumlu değişime karşın inanılmaz bir huzursuzluk içindeydim: Nedret'le ilişkimizi çözümlileyemiyordum.

Evet, bir aşktı. Fakat bu aşta umutsuz, acı veren ne çok şey vardı! Karım değildi Nedret, karım olmayacaktı. Onu öpemiyordum, çoğu zaman yanibaşında soluyan gövdesine yaklaşamıyor, varlığının benim için dokunulmazlığını bir türlü kıramıyordum. Evliliği, giderek yaklaşan doğum, hemen yalnızca toplumdışı insanlardan hoşlanışı sanki Nedret'i benden uzaklaştırıyordu.

Genç kadının etkisiyle, kendi kendimi ikide birde sorguya çekmeye başlamıştım. Ne ucuz taraflarımı yakalamıştım Tanrım! Gazetelerde grafiği yerinde, kentsoylu beğenisine yatkın bir bira reklamı mı görmüyordum, Kevser Hanım artık mahalle bakkalının ardında... bir kasa bira için çırpınıp duruyorduk. Herhalde seçkin semtimizdeki beyni yıkanmış tek adam da ben değildim: biralar salıya kalmadan, piyasaya dağıtıldığı gün tükeniyordu...

Kışın ve ilkyazın duru günlerinde kenti do-laşıyorduk. Özellikle eski semtleri. Yıkık duvarlar, tahtası çoktan çürümüş, delik deşik bir bahçe kapısının üstündeki mermeri sapsarı taş alınlık, bir damdan fışkırmış kimbilir hangi familyanın saz öbekleri, daracık sokakta unutul-

muş bir fener bizi yalnızca çöküntünün denizine sürüklüyordu. İçimiz sıkışıyor, yüreğimiz daralıyor, kendimizi şenlikli bir kahveye zor atıyorduk. Ne garipti kentimizin mimarisi. Bütün bu çökük semtler, birdenbire büyük caddelere, lüks mağazalara, gösterişli bulvar kahvelerine açılıyordu: çamurdan sonra asfalt. Oralarda, o yangın yerini çağrıştıran eski semtlerde garip bir duygu çöküyordu üstüme. Eskiden de kumarda büyük kayıplara uğradığımda böyle kötü hissederdim kendimi; tıpkı öyle. Sonra sık sık Bedia Teyzemi –hani şu ölümüne kadar Şifa Yurdu’nda kalan tramvay delisi teyzem–anımsıyordum. Geçmişin çöküntüsünde ne arıyorduk?

Sorular... yığınla soru. Kumsal boyunca yürürken boşuboşuna yanıt arıyorum. Öte yandan kendimi yormamam gerekiyor –öyle söylüyorlar. Bu kentin şaşkın, ikilemli, çarpık mimarisi galiba benden başka kimseye gizini söylemiyor. Bense, böylesine bir düzensizliğin ancak vahşi ormanlarda, yani vahşi yasalarda görülebileceğini ileri sürüyorum. Kristal vazolar da plastik çiçekler, ya da, eprik uçları örülmüş bir çift beyaz eldiven. Böylesi imgeler nedense kimseyi ürkütmüyor. Hatta tetiği çeken kanlı eller de.

BAY CEK CANSIN

Doğumdan pek kısa bir süre önce –bir ay kadar önce– Bay Cek Cansın yıllık dinlencesi-
nin bir bölümünü geçirmek üzere İstanbul'a
geldi.

Sarışın, çipil mavi gözlü, uzun boylu, tipik
bir Amerikalı'ydı. Çocuksu bir hali vardı. Boy-
na gülüyor, boyna ellerini çırpıyordu.

Şimdi Nedret çok başkalaşmış; aylardır ta-
nıdığım bu kadın, Cek Cansın'ın yanında ger-
çekten sonsuz bir dinginliğe kavuşmuştu. (Bir
ara Cek Cansın'ın Nedret üzerindeki etkisine
bakarak, Amerikalı bilim adamının doğuma
dingin bir psikoloji sağlamak amacıyla Türki-
ye'ye geldiğini bile düşündüm.)

Bay Cek Cansın, tatilini boşa geçirmiyordu.
Sahaflar'ın altını üstüne getiriyor, notlarını ka-
rıştırıyor, birtakım araştırmalar arıyor, devlet ve
üniversite kitaplıklarından bir dolu fotokopi çı-
karttırıyordu. Sonra, eski yazı abecelerden en
uyduruk aşk romanlarına –tabii eski yazı– ka-
dar ne bulsa satın alıyordu. Sahaflar'daki ki-
tapçıların sevincini görseydiniz; ellerinde eski
yazı ne varsa hepsini çıkarıyorlardı. Cek Can-

sın'sa kitapları karıştırıyor, cilt içlerindeki eb-
ruları neredeyse öpüp alnına koyuyordu.

Onu bizim Matmazel Ester'e götürdüm -7
numerolu dükkânı işleten kitapçı.

Hoş, Matmazel Ester'de Osmanlıca kitap
bulmak pek olası değildi ama, yine de belli ol-
mazdı. Nitekim Matmazel Ester, Bay Cek Can-
sın'a ilk posta pullarımızdan derlenmiş nefis
bir koleksiyon gösterdi.

44 Şöyle bir göz attığım bu pullarda Sultan Re-
şat yumuk gözleri ve ak sakallarıyla duruyordu,
göğsünde madalyaları asılıydı; bir başka pul-
daysa Ayasofya'nın epey uzaktan bir resmi
-belki de fotoğrafı- yer alıyordu. Cek Cansın
bu pulu çantasından çıkardığı büyülteçle incele-
di: Sultanahmet Parkı'nda şişman, güneş şemsi-
yeli bir kadın yürüyormuş. Durmadan "Hımm,
hımm..." diye sesler, ünlemler çıkarıyordu ve
çipil mavi gözlü Amerikalı hiç pazarlık etmeksiz
söz konusu pahalı koleksiyonu satın aldı.
Kim bilir hangi çalışmasının ufacık bir dipyazı-
sı için gerekli olacakmış pul koleksiyonu.

Bay Cek Cansın'ın kimliğini açık seçik öğre-
nebildiğimi ileri süremem.

Daha da eski yıllarda barış gönüllüsü olarak
yurdumuza geldiğini, epey bir zaman çeşitli
kentlerde kaldığını belirtiyordu. O sıralar barış
gönüllülerinin casus oldukları söylentisi yay-

gındı. Ama böyle bir şey olsa, bu adam, herhalde bu denli açık söylemezdi eski bir barış gönüllüsü olduğunu.

Matmazel Ester'e gittiğimiz gün, ansızın Nedret'in geçmiş zamanların henüz gizi çözülmemiş, neredeyse gerçeküstücü öğeler içeren resimlerden hoşlandığını anımsadım. Bazı eski kitapların illüstrasyonlarında bu öğelere rastlamak olasıydı. Bir dolu kitap karıştırmakla birlikte istediğim gibi bir şey elime geçmedi.

Matmazel ne aradığımı sordu. Ona durumu anlattım. "Aklımda bulunsun Müsyü," dedi.

Bay Cek Cansın İstanbul'da sadece on beş gün kaldı. P. Üniversitesi'ndeki çalışmalarını daha fazla aksatamayacağını söylüyordu. Bavullar dolusu eski yazı kitapla yurdumuzdan ayrıldı.

Onunla aramızda geçen uzun ve garip konuşmayı burada ille dile getirmeliyim. Ama sözcüklerin tümünü yüzde yüz bir ezberden aktaramayacağım; pek çok ince ayrıntı unutulmuşluğun batağına saplanacak— ne yazık ki bu konuşma yakın geleceğimize ışık tutacak kerte önemliydi.

Fakat dile getirebildiğim kadarının da geleceği değiştirmek geleceğe insanca bir yön vermek isteyenler için çok yararlı olacağı kanısındayım...

Nedret'le bana gelmişlerdi. Kevser Hanım çayı demlemiş, beyaz peynirli dereotlu o çok garip kekini çoktan dilmiş ve porselen tabağa yerleştirmişti. Salonda kek yiyerek çay içiyorduk. Cek Cansın ikide birde bir bilim adamının kakavan ağırbaşlılığından uzak bir tutumla keki övüyor, beğendiğini anlatmak için yüzüne garip, çocuksu ifadeler veriyor, Sultanahmet Parkı'ndaki şişman, güneş şemsiyeli kadını bü-yülteçle ayırımsadığı günkü gibi "Hımm... hımm..." ünlemleri çıkarıyordu.

Evimi, oturduğumuz salonu gözden geçirerek, "Kitap okur musunuz?" diye sordu bana.

46 Salonuma giren herkesin de fark edeceği gibi, yıllardır okuduğum yoktu. Eskiden, okul yıllarımda ödev için bir iki roman okumuştum: Halide Edip, *Çalılıkusu* falan, bunun dışında, ders kitapları, birkaç serüven romanı, son yıllarda herkesin ilgisini çeken *Kelebek*, *Baba*, *Havaalanı* gibi yapıtlar...

Cek Cansın bu duruma şaşırdı; hattâ üzüldü. Hele sarılık geçirirken bir solukta *Baba*'yı okuduğumu öğrenince, iğrenç bir şey işitmişçesine yüzünü buruşturdu.

"Türkiye'yi anlamıyorum," dedi. "İstatistikleri gözden geçirdiğimde okuma-yazma oranının arttığını gözlemliyoruz. Geçinme gücü bakımından en az Beş milyon kişinin... çünkü

Türkiye'deki sinema piyasasının yaklaşık on beş milyon, yirmi milyon izleyicisi var... kitap okuması gerekiyor. Oysa bu rakam asla otuz binin aşmış değil. Öğrenmeden, tartışmadan, bilmeden ayakta kalmak, dahası yaşamak mümkün müdür?"

Gülerek, "Amerika'da okunuyor da ne oluyor?" dedim. "Sizin ülkenizde okunan kitaplar neler sanki! Çiftliğinizden en büyük yumurtayı nasıl elde edersiniz? ya da iyi dost iyi insan... gibisinden zırvalıklar."

"Amerika'yı boş verin. Amerika yurttaşına neyi okutacağını çoktan tasarımlamış bir ülkedir. Ama siz değişmek isteyen bir toplumsunuz. Bunun için ortaklaşa hareket gerekir. Bunun da tek yolu öğrenmekten ve tartışmaktan geçer. Sizde sistem yerleşmemiş... hiçbir sistem yerleşmemiş... Ama bakıyorum, futbol maçlarına, plaklara, şuna buna, ne bileyim moda bir kılığa para yetiştirebilen insanların kitapçı vitrinlerinin önünden soluk soluğa kaçıyorlar. Aydınlarınıza da yönelik bu eleştirim. Mühendisleriniz, mimarlarınız kitap okumuyor. İşte siz... Yükseköğrenim, bomboş geçen rantiyeli hayatı; hiçbirisi kitap okuma alışkanlığı yaratmamış. Ne yapıyorsunuz bütün gün?"

Nedret sonsuz, sınırsız bir hayranlıkla Bay
Cek Cansın'ı dinliyordu.

“Çocukken piyano dersi almıştım. Biraz tembelim ben. Müzik yetiyor. Bol bol klasik dinlerim.”

“Ülkenizin durumu sizi ilgilendirmiyor mu?”

“Nedret’i tanıyıncaya kadar böyle sorunlardan uzaktım,” dedim. “Başkaları, toplum diye sorunlarım yoktu.”

“Ama niye? Ben vereyim yanıtı: çünkü öğrenmemiştiniz.”

48 Bütün çocukluğumun ve ilk gençliğimin yeni Türkiye’ye düşman düşler içinde geçtiğini ona nasıl anlatabilirdim? Bir yandan mal ve mülk korkusu, bir yandan çöken imparatorluğun son görkem söylenceleri bizi sarıp sarmalamıştı.

Bay Cek Cansın epey bir süredir kimselerin kullanmadığı, dedelerimizden kalma körüklü çantasını açarak; adını okuyamadığım, küçük boy, kavuniçi ve lacivert kapaklı bir kitap çıkardı içinden –onca aramama karşın bu kitabı hiçbir zaman elde edemedim.

“Yazarlarınız acı gerçeği, asıl değiştirilmesi gerekeni görmüşler,” dedi. Çayı bitmişti. Boş fincanı aldı, sonra çayın bittiğini fark ederek bıraktı.

Nedret sessizce yerinden kalkmış, fincanı alıp mutfığa geçmişti. Cek Cansın’sa kendisine çok yaraşan oburluğuyla peynirli kekten yedi

ve elindeki kitabın kapağını göstermemekte neredeyse özel bir özeni koruyordu. Parmaklarını kâğıt peçeteyle sildikten sonra kitabı karıştırmaya başladı. Galiba aradığı yeri bulmuştu; seçik Türkçesiyle okudu (birden, sanki bir içgüdüyle sesalıcısına bastım; teyp onun okuduklarını sonuna kadar saptayabilmiş, ama bundan sonrasını yine bulanık belleğimden aktarmak zorundayım):

“O zamana kadar politikayı büyük merkezlere mahsus, büyük meselelerin etrafında ve her şeyden evvel bir fikir davası addederdi. Fakat bu kısa yolculuk ona asıl politikanın bu küçük şehirlerin, para kudreti, iş imkânı sahiplerinin yüzlerinde, tok seslerinde, ağır baş sallayışlarında toplanmış, dış taraflarından bakılınca bir felâketin artığı gibi görünen bakımsız eşraf konaklarının, mağazaların, dükkânların, ardiyelerin malı olduğunu anlatmıştı. Politika topraktı, pazardı.” (Burada birtakım takırtılar işitiliyor, kulak tırmalayıcı taktuk sesleri: herhalde Nedret, Bay Cek Cansın’ın çayını sehpaye bırakıyor olmalı.) “Azizim müthişmiş sizin bu yazarınız; düşünün, politikanın, kosko- ca bir ülke yönetiminin, siyasal seçimlerin, bütün bir toplumsal düzenin dükkânlardan, ardiyelerden temellendiğini belirtmiş.” (Gözümün

kuru, en çorak yaz günü bile yer yer çamur birikintili dar sokakları, birbiri üstüne yaslanmış karanlık yapılar, evler –hâlâ kafesleri çıkartılmamış evler– bakır sahanların vitrinlendiği lokantalar, camekânlardaki ölü gözlü, ağzı karanfilli kelleler, büyük patates, sovan çuvalları, şalvarlı, yelekli, altın kordunlu erkekler, sonra da bakkal dükkânının kapısına iki sıra asılmış çıplak kadın fotoğraflı gündeş magazinler falan geçiyordu.) “Daha ilk günlerde bu insanların kendisinden ve kendisine benzeyenlerden çok başka türlü bir yaradılıştta olduğunu, kafalarında bir yığın gizli ve şaşmaz hesap bulunduğunu hissetmişti. Sırasında ağır ağır, kelimeleri tarta tarta konuşurlar...” (Bay Cek Cansın’ın nefes alışı.) “... sırasında bir hiçin etrafında saatlerce süren bir gevezelikte kendilerini gizlemeyi bilirlerdi.” (Nedret, “Sen de çay ister misin?” diye sormuş. Herhalde hayır anlamına başımı sallamışım: sesli bir yanıt yok.) “Birbirlerinin kudretlerini tek bir bakışta ölçüyorlar, lahzada açmazlar kuruyorlar, dostça gülüyorlar, hemen ilk fırsatta iki tarafında bozacağı ittifaklar aktediyorlardı.” (Ben öksürmüştüm.) “Dışardan şöyle bir kulak kabartınca acemi bir hasır örgüsüne benzeyen, onun gibi birbiri üstünden atlayan, birbirini saran, yarı latife, bir yığın mizaç tiryakiliği do-

lu ve bu yüzden son derece zararsız görünen bu konuşmalarda her şey mühimdi.’ Bakın, bundan sonrasında değerli yazarınız birkaç jestle hangi dünya görüşünün yaygınlık kazanacağını betimliyor ‘En küçük çehre değişikliğinin...’” (Bay Cek Cansın çayından içmiş.) “‘... bir el işaretinin, şöyle bir yan bakışın, eldeki tespihin birdenbire toparlanıp cebe konmasının, uzat şu tabakayı yeğen kabilinden manasız bir cümle- nin altında çok mühim kararlar, muazzam ve belki yıkıcı sırlar vardı.’” (Bu kez de Bedia Teyze’nin Adapazarı’na, büyük bir eşraf ailesi- ne gelin gittiğinin ertesi günü, tek başına, ayrıl- maya karar vererek geri dönüşünü anımsadım. Bu olay, aile içinde bir delilik belirtisi kabul edilirdi. Bedia Teyze’yse Adapazarı’ndaki o “ruhsuz evde”, kayınbabasının odasında Mev- lâ-nâ’yla Ahmet Rasim’in *Fuhş-i Atik*’inin üst üste durduğunu yinelermiş. Sanki niye anımsa- mıştım bunu?) “‘Bu şifreleri çözemezsiniz, iyi maskelenmiş kuvvetler gibi yaşayan, dost te- bessümlerin, ikram ve şakaların altında her an gizli karakol çarpışmaları yapan bu insanların dünyasında her şeyi kaçırmış olurdunuz. Fakat çözdüğünüz zaman da fazla bir şey öğrenmiş ol- mazdınız. Çünkü bu kaynayışın altındaki bü- yük cihaz, onu sevk ve idare eden ihtiraslar, davalar sizin yabancısı olduğunuz şeylerdi.’ Sı-

kılıyor musunuz? Az bir şey kaldı ama... ‘Emin Bey bunları düşündükçe kendisi gibilerin ne kadar satıhta yaşadıklarını anlardı. Onların hayatında her şey günlüktü. Burada ise herkes bütün ömrü boyunca, hiç şaşmadan, belki doğumundan evvel hazırlanmış bir programına göre...” (Burada Cek Cansın’ın sesinin üstüne, Nedret’in “Korkunç!” diye haykırışı düşüyor.) “... yaşıyordu. Bu program babadan oğula kalıyor, erkek evlat vazgeçse kadın tarafı tutuyordu. Bunun için doğum, ölüm, evlenme her şey burada politika idi. Evlenmelere daha çocuk doğmadan evvel karar veriliyor, malları sahipleri ölmeden şu veya bu şekilde paylaşılıyor, büyük pirinç tarlaları, su zamanı gelmeden çok evvel kiralanıyor ve bütün bunların olabilmesi için, akisleri kasabanın dışına taşmayan küçük, olduğu yerde kalan mahalli krizler hazırlanıyor, iş halledilince unutulmuş iskan-dallar, dedikodular çıkarılıyor, hülâsa bütün bu hayat makinesi harekete getiriliyordu.’ İşte böyle. Yazarınız neden bireyselliğin, dolayısıyla kamuoyunun ortaya çıkmadığını, nasıl ilkel bir ortaklaşalık içinde yaşadığınızı, bunun da ancak faşizan eğilimli düzenlere yol açacağını saptamış.” (Ben, “Nedret, hep Almanya’daki ve İtalya’daki olaylardan söz açıyor,” demişim. Bay **Cek Cansın** yanıtlamamış.) “Öyküdeki

Emin Bey'in siyasal ülküsü ne olursa olsun; herhalde yeni Türkiye'nin, kemalist devrimin aydınlarından; şu betimlenen hayat tarzı ve töre içinde önlemler geçersiz kalacaktır. Zaten bu mesele de enikonu vurgulanmış: 'Emin Bey şehrin bu gizli hayatını gördükçe bazı ideologların sık sık kullandıkları köklü kelimesinin manasını anlar gibi oluyordu. Çünkü bu adamların hayatında her şey köklü, her şey derinde idi. Güneş altında görünen yaprak ve dallardan, gövdelerden ayrı, toprağın karanlığında, kendilerine ait çok başka, çok derin ve kesif, mahşerimsi mücadeleler ve hamlelerle dolu bir hayatları vardı. Orada birbirlerine kenetleniyorlar, birbirlerini sıkıştırıyorlar, birbirlerinin yaşama imkânlarını azaltıp çoğaltıyorlardı.'"

Cek Cansın susmuştu. Başımı kaldırıp yüzüne baktım. Biraz yorulmuş olmalıydı: alnında ter damlacıkları belirmişti. Çayından içerek bir sigara yaktı. Kitabı da çantasına atmıştı o ara.

Şu, "birbirlerinin yaşama imkânını azaltıp çoğaltıyorlar" sözü adamakıllı etkilemişti beni. Bu sözle Nedret'in beni götürdüğü Yenikapı Meyhanesi'ndeki toplum dışı insanlar ve o bayığı, ama kırık şarkı arasında garip, gizemli, anlaşılmaz bağlar kuruyordum. Belki daha da uzun boylu düşünerek bu bağların nedenini,

sonuçlarını çözebilecektim ki, Bay Cek Cansın aklımı karıştırdı.

“Dış görünümüyle küçük esnaf zihniyeti. Ama ardında bütün bir sermaye gücü yatıyor. Çoktan çözümlenmesi gereken k ö k I ü bir sorun işte.”

“Büyük kentlerde öyle değil,” demeye kalkıştım.

“Hadi canım siz de,” dedi Amerikalı bilim adamı, “siz öyle sanıyorsunuz. Okumadığınız için, ülkenizdeki insanlardan habersiz olduğunuz için. Büyük çoğunluktan söz açıyorum ben. Ezilen, uzlaşmaya zorlanan, diklenemeyen çoğunluktan... Bin çeşit karanlık töreyle kuşatılmış onlar.” Acıyla gözlerini eğdi Bay Cek Cansın. “Başkaları, kişisel çıkarları sömürgeci siyasalara bağlı olanlar çoktan okudular bunları. Çoktan karar verildi ne yazık ki!”

Bu konuşmalar 197* yılında geçiyordu. Çoktan neye karar verilmişti? Yarına, yarının bizden çok başka nitelikli insanlarına bırakıyorum bu sorunun yanıtını.

Alayla güldü Cek Cansın; körüklü çantasını karıştırarak, “Bilir misiniz?” dedi. “Yeni yeni ilgilenenler var deminki yazarınızla. Onu aşk ve İstanbul’un romancısı sanıyorlar.” Çantasından üç beş dergi çıkardı, bir şeyler arandı; sonra caymışçasına yerleştirdi dergileri. “İkti-

sadi görüşlerini, toplumsal betimlemelerini beğenmiyorlar. Ama bir kadını, kentinizi onun kadar iyi anlatan yokmuş. İnsan bu kitapları okuyunca rakı içmek istiyormuş... Teblikenin eşiğindeyken bunca kaygısız olmak, doğrusu akıllara durgunluk verici bir şey. Ah çok yazık! Böylesine büyük ve bilge bir kültür, yalnızca tarihe karışsın... Beni bir tek büyük kültürünüz, görkemli sanatçılarınız ilgilendiriyor. Bu gizilgüç, sonra halkınızın henüz erden kalınış gönülleri gelecek için nasıl da anlamlı kaynaklar. Farkında değilsiniz, hissetmiyorsunuz!”

Bundan sonra daha dikkatli olacağımı, yazılıp çizilenleri izlemeye çalışacağımı söyledim ve kıpkısa bir anda kırk yılı aşan ömrümün kumar masalarını, Ofelya’larını, kızıl yalımlarla tutuşmuş şöminelerini, nefis konyakların içildiği lüks geceyarısı lokallerini düşündüm: çoktan beri hepsini terk etmiştim.

Bay Cek Cansın, “Artık çok geç,” dedi ve birdenbire Kevser Hanım’ın beyaz peynirli keki nasıl kotardığını sordu. Bildiğim kadarıyla anlatmaya çalıştım; ayıp olmasın diye arada bir Nedret’in yüzüne bakıyordum: Genç kadın ür-küntü içindeydi nedense.

Üç gün sonraki gazetelerde –artık A. ve B. gazetelerini almıyordum– bir haber beni çok düşündürdü. Keserek *Melankolinin Anatomisi*

adlı kitabın sayfaları arasına sonradan sakladığım bu haberi, aşağıda, olduğu gibi aktarıyorum:

SOLCU GENCİ SAĞCILARIN ÖLDÜRDÜĞÜ AÇIKLANDI

56 C. Haber Merkezi – Cenazesi dün büyük bir törenle kaldırılan Teknik Üniversite öğrencisi ve İlerici Dernek Fatih İlçesi üyesi Mehmet Saran’ı öldürenlerin Türkiye Ülkü Partisi (TÜP) Fatih Gençlik Kolu Yönetim Üyesi Mehmetali Özer ile TÜP Fatih Gençlik Kolu Üyesi Ramiz Kesepli oldukları açıklanmıştır. Fatih Emniyet Amirliği ekipleri tarafından, iki arkadaşlarıyla birlikte Aksaray’da bir evde dün yakalanan TÜP’lü sanıkların, soruşturmayı yöneten Savcı Cahit Varoğlu’ya suçlarını itiraf ettikleri bildirilmiştir.

Fatih Emniyet Amirliği’nde, Vali adına bu açıklama yapılmazdan önce, Mehmet Saran’ın cenazesinden dönen bir öğrenci grubuna, Fındıkzade ve Çapa Öğretmen Okulu önünde komandolar tarafından ateş açılmıştır. Cenazeden dönenlerin de karşılık ver-

mesi üzerine büyüyen silahlı çatışmada, yoldan geçmekte olan emekli işçi Hayrullah İnce (65) ölmüş, iki öğrenci de yaralanmıştır. Polisin bu olayla ilgili olarak 3'ü kız, biri işçi 46 kişiyi göz altına aldığı ve iki tabanca ele geçirdiği bildirilmiştir.

Cumartesi gecesi Fatih Fevzipaşa Caddesi'nde, Yavuzselim otobüs durağında TÜP İdari İlimler Hazırlık Bölümü öğrencisi ve İD Fatih Örgütü Üyesi Mehmet Saran'ı öldüren, kendilerini izleyen polisleri de kurşun yağmuruna tutan kişileri bulmak için, Fatih Emniyet Amirliği ekipleri yoğun bir çaba harcamışlardır. Bu çalışmalar sırasında ihbarları da değerlendiren Fatih polisi, dün saat 14'te Aksaray Silistre Caddesi 11/3 numaralı evi basmıştır. Evde bulunan dört kişi iki tabancayla yakalanmış ve Fatih Karakolu'na getirilmiştir. Bu arada soruşturmaya da, Savcı Cahit Varoğlu el koymuştur.

Daha sonra Vali adına bir açıklama yapılarak, yakalanan dört kişiden ikisinin TÜP'lü oldukları bildirilmiştir. Yakalananların adları ve kimlikleri şöyledir:

Mehmet Ali Özer – 20 yaşında, İstanbullu, Davutpaşa Lisesi 1. sınıftan terk ve Sirkeci Gümrüğü'nde çalışıyor. TÜP Fatih Gençlik Kolu Yönetim Kurulu Üyesi.

Ramiz Kesepli – 21 yaşında, Ceyhan doğumlu, Ceyhan Lisesi 2. sınıftan terk, İstanbul’da avukat yanında çalışıyor, TÜP Fatih Gençlik Kolu Üyesi.

Turhan Oğuzalp – 27 yaşında, Tortum doğumlu, Kimya Fakültesi 3. sınıf öğrencisi, evli, bir çocuk babası.

Bekir Yılmaz – 33 yaşında, Ziraat Bankası veznedarlarından, evli, iki çocuk babası.

Fatih Polis yetkilileri, Özer ve Kesepli’nin Saran’ı öldürdüklerini ve kaçarken polise ateş açtıklarını itiraf ettiklerini bildirmiştir. Soruşturma sırasında, Turhan Oğuzalp’in olayla ilgisi bulunmadığı, ancak Mehmet Ali’nin tabancasını sakladığı bildirilmiştir. Yakalanan dördüncü kişi Bekir Yılmaz, ise, olayla hiçbir ilgisi görülmediğinden, ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılmıştır.

Özer ve Kesepli, ifadelerinde, olay gecesini Fatih’teki TÜP binasına giderlerken, Mehmet Saran’ın sözlü sataşmasıyla karşılaştıklarını, sonra da kendilerini korumak için tabanca kullandıklarını öne sürmüşlerdir. Sanıklar ayrıca, “Eğer yakalanmasaydık bugün (dün) saat 17 otobüsüyle Samsun’a hareket edecektik,” demişlerdir.

CENAZE TÖRENİ

Öldürüldüğü günden beri morgda bulunan cenaze dün sabah, öğrencinin amcası Avni Saran tarafından alınmış ve Fatih Camii'ne götürülmüştür. Öğrencinin Türk Bayrağı'na sarılı tabutu başında ailesi, yakınları ve öğrenciler saygı nöbeti tutmuşlardır.

Çeşitli sloganlar altında toplanan binlerce öğrenci “Kahrolsun faşizm”, “Mehmet’ler ölmez”, “Faşizme karşı omuz omuza”, “Mehmet’i oligarşi öldürdü”, “Katil iktidar”, “Bağımsız Türkiye” diye bağırmışlardır. Zaman zaman devrimci marşlar söylenmiştir.

59

Mehmet Saran'ın cenazesinin Fatih Camii'nde bulunduğu sırada, öldürülen öğrencinin doktor kızkardeşi Selmin Saran, halası Feriha Saran, amca kızı ve TÜ öğrencisi Ayşın Saran'ın sinir krizi geçirdikleri izlenmiştir. Selmin Saran hıçkırarak ağlarken, “Bir daha geri gelmeyecek! Bu benim kardeşim, 19 yaşındaki kardeşim... O kahpe kurşunlar bizi de vursun! Allahım-Allahım...” diye bağırarak ve uzun süre tabut başından alınamamıştır. Bu görünüm karşısında çok kişi gözyaşlarını tutamayarak ağlamıştır.

Cenaze namazını kıldırان İmam Necati Doğu yaptığı konuşmada, “Bu çocukların hepsi de bizdendir. Hepsi de Müslüman ve Türk çocuklarıdır. Ölüm Allah’ın emridir, insanoğluna düşen öldürmek değil, yaşatmaktır...” şeklinde konuşmuştur,

Fatih Camii karşısında bulunan Vakıflar Erkek Öğrenci Yurdu’nun damında biriken bazı sağcı grupların, cenazeye katılanları tahrik ettikleri gözlenirken, bazılarının da tabanca gösterdiği öne sürölmüştür. Bu nedenle polis burada geniş önlem almıştır.

Cenaze Topkapı’ya götürölmek üzere, büyük bir kalabalıkla yola çıkarılmıştır. Topluluk Topkapı’ya geldiğinde eller üstündeki cenaze ailesine verilmiştir. Mehmet Saran toprağa verilirken, mezarlıkta sadece ailesi, yakınları ve gazeteciler bulunmuştur. Öğrencinin cenazesi ailesinin isteği üzerine tabut yerine kefeniyle toprağa verilmiştir.

.....

.....

Şu andaki ruhsal durumum –sarsıntılar ve titreyişler içindeyim– haberin gerisini aktarmamı engelliyor. Öte yandan *Melankolinin Anatomisi*’nin sayfaları arasından ikinci bir haber keşiği daha çıktı. Bunu da, Bay Cek Cansın’ın yurdumuzdan ayrılışından iki gün sonra kesti-

ğimi çok iyi anımsıyorum. Haberde, sağ görüş-
lü iki işçinin elleri bağlandıktan sonra, önce
başlarının ezildiği, sonra da kurşuna dizildikle-
ri bildiriliyor. Bu tüyler ürpertici, insanlık dışı
cinayetin öldürülenlerinden biri, can çekişir-
ken, kendilerine saldıranlardan birinin elinde
ders kitapları olduğunu ve boğuşma sırasında
söz konusu kitapların yere düştüğünü söylemiş.
Yapılan arama sonucunda, cinayet yerinde, tıp
fakültelerinde okutulan bir Psikiyatri kitabı ele
geçirilmiş; kitabın içinde hiçbir elyazısına rast-
lanmamış.

Doğrusu bu iki haberi niçin kestiğimi, son-
radan *Melankolinin Anatomisi*'ne niye sakladığımı
tam olarak bilemiyorum. Fakat şu sorulan
sormadan geçemeyeceğim:

1- Mehmet Saran'ın öldürüldüğü gece, yak-
laşık aynı saatte, Bay Cek Cansın'a yazılıp çizil-
enlerle daha yakından ilgileneceğimi söylemiş-
tim. Cek Cansın neden, "Artık çok geç," diye
yanıtladı beni?

2 - Bugüne kadar ve bugün de sürekli yine-
lenen birtakım savsözler değil de, neden Sayın
Selmin Saran'ın yaralı konuşması gözyaşları-
mıza yol açıyor?

3 - İki işçinin ellerini bağlayan, başlarını
taşla ezen kişiler arasında kim ve neden Psiki-
yatri'yi okuyordu?

Bizim eski yazı kitap toplayıcısı Amerikalı'yı yağmurlu bir yaz sabahında uğurladık. Sonra yaz yağmuru dindi; hava açtı. Ağaç dallarında damlalar incili ışıltılar saçtılar bir süre; topraktan ince dumanlar uçuştı. Hemen dönmek istemedi Nedret; yürüyüş yapmaya karar verdik ve Yeşilköy'ün içlerine uzandık.

Otomobili bir sokağa park edip, öyle gelişigüzel yürümeye başladık. Burada hâlâ eski Rum evleri, beyaz boyalı ahşap köşkler, kırmızı pancurlar vardı. Giderek beton yığınına –üstüste atılmış cesetler gibi– dönen kentimizin tansıklar barındıran bir köşesiydi Yeşilköy'ün içleri.

Fotoğraf makinamı yanıma almıştım. O güzel ve aydınlık havada. Nedret'in fotoğraflarını çektim. Hemen hiç konuşmuyorduk. Sevdiğim kadının kaygılı bir hali vardı. Kuşkular, işkil-ler beni boğuyor, öldürüp öldürüp diriltiyordu: Bay Cek Cansın'ın gidişine mi üzülmüştü yoksa Nedret? Bilmediğim başka şeyler mi vardı? Sözelimi eski barış gönüllüsü sayısız garip sav ileri sürmüş, sonra da çekip gitmişti. Büyük ve bilge kültürümüzün tarihe karışması ve demektir? Dahası, ben ne çok değişmiştim. Eski kaygısız, aldırıışsız insan değildim: her şey üzüyor, ürkütüyordu beni. Fakat duygularımı bel-

li etmemeye çabalayarak Nedret'in fotoğraflarını çekiyordum...

Dediğim gibi Yeşilköy'de Rum mimarisi, bahçelik köşkler, deniz kıyısı, sonra o ışıltak güneş çok güzeldi o gün. Yaz ortası, kederli bir umudu simgeler gibiydi. Bu, Nedret'le ikimize ilişkin, ama bizden yayılarak başka kesimlere de akacak bir umuttu. Önsezilerime güvenip, "Benimle evlenir misin?" dedim Nedret'e.

Deniz kıyısında bir kahvede oturuyorduk. Nedret fal bakacakmışçasına fincanını ters çevirmişti. Gülümsedi. Gülümseyince ilk kez biraz çekikçe gözlerinde hainlik belirmemişti. "Seni seviyorum," dedi kısaca. Fincanı önüme itti. Açtım. Kahve lekeleri, yoğun telve karma-karışık.

63

"Her şey karanlık bir yazgı gibi. Bir çocuğum olacak. Zafer'den boşanacağım ve belki de bir daha o çocuğu bana göstermeyecekler. Seni seviyorum. Ama seninle evlenemem. Böyle bir arkadaşlık çok daha anlamlı. İstersen birbirimizden hiç ayrılmayız."

"Çocuğunu bir daha neden göremeyecekmişsin?"

"Öyle. Bilmiyorsun sen."

Peki Nedret neler biliyordu? Ya da fincan niçin birdenbire elimden kayıp, masanın ayağına çarparak kırılmıştı? (Bu sıradan olguyu bir

uğursuzluk belirtisi saymıyorum tabii. Ama bu inanç nereden doğmuştu? İlk fincan, ilk ayna ne zaman kırılmış, sonra hangi umarsızlıklar yaşanmıştı?”

III

MELANKOLİNİN ANATOMİSİ

64 Aslında bundan sonrası için anlatılacak pek fazla bir şey kalmadı. Nedret o gece sancılanmış, doğumevinde önceden hazır tutulan odada geçirmiş geceyi ve ertesi sabah, Zafer’e bir erkek çocuk doğururken ölmüş.

Doğumevine koştuğumda her şey bitmişti. Beyaz bir çarşafla örtülmüş bu sevgili varlığa kapanıp, hastabakıcılar beni zorla çekinceye kadar ağladım.

Durmaksızın ona Mahler çaldığım akşamı, saydamsı kollarıyla karşımda duruşunu, tempo tutan uzun ellerini hatırlıyordum.

Zafer’i düşündüğümün tersine, soğukkanlı buldum. Çocuğunun sağlığıyla ilgileniyordu. Beni görünce, “memlekete”, ailesine haber gönderdiğini söyledi,

Yeniden taşra illerinin dar sokakları, çamurlu dereler, cerahatli bir renkle kabarıp duran çavlanlar, ince çitlerle birbirinden ayrılmış kayısı bahçeleri, traktörde bir testiden su içen köylüler, Bay Cek Cansın'ın "politika topraktı, pazardı" derkenki al basmış yüzü gözümün önündeydi.

Zihnimde bir türlü sonuçlayamadığım bir neden-sonuç ilişkisi zonklayıp duruyordu. Nedenler ve sonuç ayrı ayrı ortadaydı ama, ilişkinin kendisini kavramak olanaksızdı. Hiçbir şey bilmiyordum.

Bitkin, yıkık çıktım sokağa. Doğumevinde çocuğuna sevinçle eğilen bir baba; birtakım gecelikli kadınlar; ordan oraya salınan bakımlı hastabakıcılar; buket buket çiçekler; gözyaydına gelen konuklar bırakmıştım. Sokakta boğucu bir yaz yüzüme çarptı. Yine de üşüyordum. Nedret'in acısına nasıl dayanacağımı kestiremiyordum. Bir taksiye atlayarak Moda'ya döndüm. Kevser Hanım'a yalnız kalmak istediğimi, kimseyi kabul edemeyeceğimi, çünkü artık en sevgili varlığın bir daha rastlanmamak üzere gittiğini söyledim – öldü, demeye dilim varmıyordu.

Konağın hiç kullanmadığımız odalarına sığındım: eşyasız, yıllardır insan ayağı basmamış. Günlerce tuzığa yakalanmış yırtıcı hay-

vanlar gibi inledim. Artık Nedret yoktu ve bu ne korkunç bir hakikatti! (Bütün bir hafta boyunca yalnızca tavuksuyu çorba içtim.)

On gün sonra, her şeye karşın Tünel'deki fotoğrafçıdan yıkanmış, basılmış filmleri aldım:

Nedret bir sundurmanın altında; gülümsüyor.

Nedret kahvede; fincanı kapatırken.

Deniz kıyısında, boydan; ardında sıra sıra balık ağları.

Küçük bir kediyi okşarken Nedret.

Ellerini şişkin karnına bastırmış, donuk bakışlı.

Profilden.

Yarı profilden.

Saçlarını toplamış sağ eliyle (bize göre sağ; öyleyse sol eli olmalı).

Saçlarını bırakışı.

Bana bir şey söylerken, ağzı açık.

Bir bahçenin alçak duvarından sokağa uzanmış erguvan dalını tutuyor...

Bir an yakmak geçti içimden bu fotoğrafları. Ama kıyamadım; sarı zarfa koyup piyanonun kapağı altına sakladım. Orada unutulacaklardı; nasıl olsa, bir daha kimse için Mahler çalmayacaktım.

Yeniden ıssız odalara kaçtım. Görüntülerin sağanağına tutulmuştum:

Nedret'le birlikte İçerenköy'den Kazasker'e doğru, vıcık vıcık çamur, nedense hiçbir zaman asfaltlanmamış yollarda yürüyorduk. Birden Psikiyatri Kliniği'nden ellerinde büyük kaldırım taşları ve kaya parçaları birtakım kişiler çıkıyor ve bizi tutukluyorlardı...

Başımı sola çevirdiğimde geniş ve yaban ot-
ların bürüdüğü bahçesi ilere uzanan, sokak
başında bir yıkık evle karşılaşıyordum. Bu evin
bahçe kapısı çürümüş, oyuk oyuk tahtadan,
kapı üstündeki mermer alınlık ise çoktan sarar-
mıştı. Kapı açılıyor; uzun bahçe yolunu iki sıra
evreleyen, grleşerek, gverdike gverip ge-
idi kapatan ortancaları yarmaya didinen Be-
dia Teyze görünüyordu. Bedia Teyze bana an-
laşılmaz bir şeyler söylüyordu...

67

Bay Cek Cansın körüklü çantasını açıyor,
bir düzine makinalı tüfek çıkartıp Mehmetali
zer'le Ramiz Kesepli'ye veriyordu. Onlar da
ceplerinden gıcırtıtlı binlikler çıkararak tüfekle-
ri satın alıyorlardı...

Zafer'in babası, kayısı bahçelerinden elde
ettiği geliri, Ziraat Bankası veznedarlarından,
33 yaşında ve iki ocuk babası Bekir Yılmaz'a,
şişli Camii'nin bitişiğindeki Migros Market'in
kapısında teslim ediyordu....

Yeni Komedi Tiyatrosu'nun sahnesinde ak-
tris metresim, kralın soytarısı "zavallı" Yo-

rik'in (*Hamlet*, V. Perde, I. Sahne) kafatasını
derin kazılmış toprağa atarak.

Boşuna kazma mezara
Aşkımızı gömemezsin
İkimiz de sevmiştik
Bunu sen bilemezsin

şarkısını söylüyordu. İkinci sırada oturan Nedret'se, hakiki bir "Madre-Madonna" donukluğu ve arınmışlığıyla, Hamlet'e biç de yaraşmayan bu doğınaca sahneyi çılgıncasına alkışlıyordu. Ve ben, Nedret'in bir yandan "Madre-Madonna" donukluğunu korurken, bir yandan da nasıl böyle alaturka gazino müşterisi gibi alkış tuttuğunu bir türlü anlayamıyordum...

Ne kaygılar bitiyordu, ne de yıkılmışlığın görüntüleri.

*

197* yılının kaygılı sonbaharı da gelmişti. Bir gün, saklandığım odanın kapısını vurdu Kevser Hanım. Henüz çorba saati değildi. "Ne istiyorsunuz, ne var?" diye sordum. "Beyefendi, Zafer Bey ve bir hanım sizi soruyorlar, görüşmek istiyorlar." Bunun imkânsız olduğunu söyledim Kevser Hanım'a.

Fakat her Şeye karşın tavanarasına çıktım, yuvarlak pencerenin örümcek ağı ve toz tutmuŐ camlarını ceketimin koluyla silerek dıŐarıya baktım. Zafer'in yanındaki kadını merak ediyordum.

Çok geçmeden gördüm onları. Zafer'in yanındaki kadın, eski niŐanlım Sema'dan baŐkası değildi! Gözlerime inanamıyordum. Yüreğim çarpıyor, baŐım dönüyor, kulaklarım uğulduyordu. Zafer'le Sema'yı eflatun bir güneş ıŐıđı sildi. Yol Şimdi bomboŐtu.

ılgın gibi aŐađıya koŐtum; piyanonun kapağını kaldırarak sarı zarfı aldım. Zarf ve içindeki fotoğraflar yerli yerindeydi, ama bir farkla: Yüzünü bir daha asla görmeyeceğim, biraz çekik gözlerine bir daha asla bakamayacağım Nedret'in yerine Sema'nın fotoğraflarıydı bunlar.

69

Sema bir sundurmanın altında; gülümsüyor.

Sema kahvede; fincanı kapatırken.

Deniz kıyısında, boydan; ardında sıra sıra balık ağları.

Küçük bir kediye okşarken Sema.

Ellerini Şişkin karnına bastırmış, donuk bakışlı.

Profilden.

Yarı profilden.

Saçlarını toplamış sağ eliyle.

Saçlarını bırakışı.

Bir şey söylerken, ağzı açık.

Bir bahçenin alçak duvarından sokağa uzanmış erguvan dalını tutuyor...

Şaşırtıcı akış burada durmadı tabii. Kevser Hanım, salona girerek, şimdi Matmazel Ester'in telefon ettiğini, kendisini ille aramamı rica ettiğini söyledi. Bilinçsizce kalkıp Matmazel'e gittim.

Yaşlı kız, "Aradığınız tarzda nefis bir kitap geçti elime," diyordu.

"Ne arıyordum ki ben?" diye sordum hep aynı şaşkınlıkla.

"Canım, illüstrasyonlarında gizemli şeyler olan kitaplar demiştiniz..."

"Evet – evet..."

Matmazel Ester'e artık ihtiyaç kalmadığını, ya da, eflâtun güneş ışığının sildiği Sema'yla Zafer düşünülürse, zaten hiçbir zaman ihtiyaç olmadığını nasıl söyleyebilirdim. Bu büyük boy, maroken ciltli, yaldızları çoktan kararmış kitabı aldım; borcumu ödedim.

Evet, *Melankolinin Anatomisi* böyle geçti elime. Kitabın baş sayfasındaki altbaşlık ise kırmızıydı:

MENONTO MORI (ÖLECEĞİNİ ASLA UNUTMA)

Felemenk dilinde yazılmıştı, ama pek çok yerinde, özellikle resimlerin altında Latince yazılar vardı. TAB. V., Fig. III. gibi kısaltmaların bile gizini çözemedim önceleri.

Melankolinin Anatomisi yavaş yavaş hayatımın tek anlamı oldu. Bütün günler, dilinden hiçbir şey anlamadığım bu kitabı karıştırıyor; sözlüklere, ansiklopedilere başvuruyordum. Öylesine etkilenmişim ki, yaşadıklarımın *Melankolinin Anatomisi*'nde dile getirildiği ve resmedildiği kanısındaydım.

Örnekse şişe içinde –yani iki ayrı şişede– iki kurbağa vardı ki; birbirlerine bunca yakın, ama birbirlerinden böylesine ayrı oluşları sanki yaşadığımız hayatı simgeliyordu:

Nedret'le birlikteydik daha yaz ortası.

Şimdiyse Nedret'in fotoğraflarında Sema vardı.

Şişeler, kurbağaların iriliğine göre özel olarak yapılmışa benziyordu ve üstlerindeki mantar tıplar çok değişik midye kabuklarıyla, şeytanminareleriyle, dikensi yosun kurularıyla, hatta dal budak sarmış mercanlarla bezeliydi.

Soldaki şişenin mercanlarında tutarcıkla kurbağa arası yavru iki yaratık geziniyordu ve

bu yaratıklardan birinin bacağına, şişeye kıvrımı kıvrımı sarılmış ince bir yılan ısırarak üzeriydi. Şişenin içindeki kurbağa ise, sırt bölgesinden bıçakla kesilmişti; derinin altından içorganları gözüküyordu.

Öteki şişedeki kurbağa daha iriydi ve sırtında benekler vardı; dikkatle baktığınızda bu beneklerin bir iki tanesinden yeni tatarcıklar oluştuğunu görüyordunuz: Kiminin başı belirmişti, kimininse arka ayakları.

Pek çok ansiklopedi karıştırdıktan sonra bu kurbağaların Surinam'da yaşayan ilginç bir tür olduklarını öğrenebildim: *pipa americana*. Türün erkeği, aşılınmış yumurtaları dışısının sırtındaki çukur bir bölgeye yerleştiriyor ve embryonlar burada geliyordu. Fakat parçalanmış deri, hayvanın iç yapısıyla bu yeni oluşum olayının ilintisizliğini açık seçik tanıtlıyordu. (İster istemez, Nedret'in "Bir çocuğum olacak ve belki de bir daha o çocuğu bana göstermeyecekler..." dediğini anımsamıştım.)

Karşılıklı iki sayfadaysa, ilk bakışta birbirinden ilintisiz iki resim basılıydı. Fig. I.'de yüzü kırış kırış –herhalde seksen yaşlarında bir kadın– acıyla elini bastırmıştı safrakesesine. Kadının parmağında on yedinci yüzyıl işçiliği –taklitlerini Diamanştayn'da bulmak olası– bir yüzük vardı. Fig. II.'deyse upuzun, bir köşe-

sinden bir kumaş yığınının sarktığı masa ve masanın üstünde irili ufaklı, boy boy taşlar vardı; safra taşları mıydı? Öyle bile olsa, bu taşlarla kadının yüzüğü arasında çok büyük bir benzerlik hemen göze çarpıyordu.

En korkunç illüstrasyonlardan biri de, olağanüstü bir hidrosefali olayını saptamaktaydı. Gözleri yukarıya –belki de gökyüzüne– çevrik yedi aylık bir çocuk, elinde bir plasenta parçası tutuyordu ve başıyla neredeyse eş büyüklükteki çıplak gövdesinde, çocuğun erkek olduğunu imleyen cinsel organ üst üste konmuş iki misket gibiydi. Öte yandan ayak parmaklarının tırnakları büyük bir özenle betimlenmişti. Sol kulağı plasenta parçası örtüyordu; buna karşılık, sağ kulak inanılmaz irilikteydi.

Bu hidrosefali olayına baktıkça, Cek Cansın'ın okuduğu metin kulaklarımda uğulduyordu. Yankılı seslerin ardından; arka arkaya köhneliklerin, yıkıntıların, arnavut kaldırımı sokakların, bakımsız ve göstermelik belediye parklarının, hattâ ışıksız, sonsuz karanlıktaki bomboş ovaların ıssız görününleriyle karşılaşıyordum. Sanki bir cehennem trenine binmiştim, bütün ölüm duraklarından geçiyorduk. Ürpermelerden, titreyişlerden olanca soğukkanlılığıma karşın kurtulamıyordum. Kompartımanın öteki yolcusu, koskocaman sukafa bir

adamdı, tespih çekiyordu; derken tespihini ye-
leğinin cebine soktu ve öteki cebinden üzeri Ay-
Yıldızlı bir tabaka çıkararak bana uzattı...

Defalarca elinden attım *Melankolinin Ana-
tomisi*'ni. Gelgelelim her seferinde istencimi
aşan bir güç yeniden sayfaları çevirmeye zorla-
dı beni.

İşte şu kavanozun içinde Grönland'da yaşı-
yan deniz gergedanı embryonu sergilenmektey-
di. Kavanoz, altıgen bir tahta altlık üstüne
oturtulmuştu ve çevresinde iri safrakesesi taş-
ları bulunuyordu. Ressam her taşı ayrı ayrı nu-
maralamıştı.

74 Günlerce süren araştırmalardan sonra bu
deniz gergedanının söylencelik bir hayvanla öz-
deşleştirildiğini öğrendim. Deniz gergedanının
dişleri, alnında boynuzu olduğu ileri sürülen
düşsel bir yaratığın boynuzları niyetine satıl-
maktaymış.

Gerçekte var olmayan, salt o çağın yazarları
ve eczacılarının düş ürünü olan bu yaratık, bir-
çok dükalıkların da armalarını bezemekteymiş.
Boynuzunun her türlü zehirlenmeye karşı şifa-
lı bir iksir olduğuna inanılıyor, bu nedenle on
yedinci yüzyıl aristokratları, boynuzu elde et-
mek için çok yüksek bedeller ödemekten kaçın-
mıyorlarmış.

Sadrazam Koca Hasan Paşa, zehirlenme

korkusuna karşı, yanında hep bir fedai taşırılmış ve yenilecek şeyin tadına önce bu fedai bakarmış.

Bir başka illüstrasyonda ufacık iki embryonu göbek kordonlarından tutan, yaklaşık dört aylık bir fetüs iskeleti betimlenmişti. Bu “denge” kompozisyonunun çevresindeki figürler anormal gelişmiş bir plasenta, iki ur ve çok küçük bir embryonu.

Kitabın en korkunç resmindeyse sanatçı, safra, böbrek ve mesane taşlarını yine altıgen tahta bir altlığın üstüne tepe halinde yığmıştı; arter dallarını da ağaç diker gibi taşların arasına yerleştirmişti. Resimde ayrıca fetüs iskeletleri vardı. Taşların tepesine tırmanmış iskeletlerden birinin kaburga kemikleri arasından ince dalak arterleri gövermişti. Hemen bitişiğindeyse içi doldurulmuş bir turna kuşu bulunmaktaydı. Altıgenin solunda, bir başka fetüs iskeleti, elindeki orakla size bakıyordu; altında KADINDAN DOĞAN İNSANIN ÇOK KISA SÜREN ÖMRÜ GÜNAHLARLA DOLUDUR yazılıydı. Tepedeki fetüs iskeletiyse NEDEN ÖLÜMLÜ VARLIKLARI SEVECEKMİŞİM? diye soruyordu. ÖLÜM SAVUNMASIZ GENÇLİĞE BİLE MERHAMET GÖSTERMİYOR diye ağlayan sağdaki iskeletse, bir omentum parçasıyla gözyaşlarını silmekteydi.

Nihayet bu illüstrasyonlardan birinde çok zarif tarzda süslenmiş, neredeyse saydam derili bir kadın kolu –Tanrım– buruşmuş, ileri keredede taşlaşmıştı. Ne gariptir ki, idrar kesesinin bazı yerleri de hiç dejenerasyona uğramamıştı. Figürde ayrıca at gübresinde bulunmuş üç adet taş, içinde su birikmiş bir karaciğer (ola ki karaciğer sirozu) ve gebe bir kadının idrar kesesinden bir parça yer alıyordu.

Birçok simgeler çözümsüz kalacak tabii. Ama olayların bile sayısız gerçeklik içerdiği böylesi bir serüvende, simgeleri çözmek zaten olanaksız.

76 Gençliğimde yaşadıklarım (Sema, doğmamış çocuğum, Zafer’le kapandığımız ayakyolu, vb) neden ikide birde beni sarsıyor ve ben neden böylesine karanlıklar içinde umutsuz yaşıyorum...

Cek Cansın’a, P. Üniversitesi’ndeki adresine birkaç kez mektup yazdım. Fakat hiç karşılık alamadım. Sonunda söz konusu adreste böyle birinin bulunmadığını belgeleyen kendi zarfım geri geldi: P. Üniversitesi’nde Cek Cansın adlı bir öğretim üyesi yokmuş.

Şimdi hayatım büyük bir sessizlik içinde geçiyor. Burada konuşabileceğim tek bir tanışım kalmadı. Ama deniz geceleri hep uğulduyor. Uğultular arasında kimi zaman Nedret’in sesini

duyuyorum: sevdiğim kadın eflatun bir çocuk
şarkısı söylüyor...

Selim İleri

Kapalı İktisat

Selim İleri'nin öykü ve romanları bireyin iç dünyasından yola çıkıp içinde bulunduğu dönemi, yaşamın değişkenlerini içine alarak büyüyüp izleklere sahip.

1970'lerin İstanbul'unda yaşayan bir mirasyedinin geçirdiği değişimin anlatıldığı Kapalı İktisat, dönemin siyasal olaylarına da değiniyor. İçinde yaşadığı toplumdan habersiz bir bireyin, bir kadın imgesi ile bir kitabın sayfalarının ardından, geçmişi ve kendiyi yüzleşmesinin öyküsü Kapalı İktisat.

Selim İleri'de hep olduğu gibi, anlatılan durum ve dönemle hesaplaşma burada da bir ahlak boyutu içinde gerçekleşir. Öte yandan, Kapalı İktisat Selim İleri'nin yazdıklarını anlamayanlara yönelttiği bir eleştiridir de. Kapalı İktisat uzun öykü gibi değil, kısa roman gibi okunmalı.

9 YTL

ISBN 978-9944-59994-2



NOTOS
KİTAP
BÜYÜK kitaplar